

ДОВІДНИК ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Стандарти Ради Європи
щодо злочинів на ґрунті
ненависті та
недискримінації з
особливою увагою на ромів
і мандрівників

Погляди, висловлені в цьому документі є відповідальністю авторів і необов'язково відображають офіційну політику Ради Європи.

Усі сторони, зацікавлені у відтворенні чи перекладі всього чи частини цього документа, можуть робити це, попередньо отримавши дозвіл відділу Ради Європи з питань ромів і мандрівників (roma.team@coe.int).

Council of Europe Roma and Travellers Team F-
67075 Strasbourg Cedex www.coe.int/roma

© Рада Європи, 2019 р.

ЗМІСТ

♦
ДОВІДНИК ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

ВСТУП	4
Повідомлення від авторів	4
Як користуватися довідником	6
РОЗДІЛ 1 – СТАНОВИЩЕ РОМІВ У ЄВРОПІ	8
Роми та мандрівники	8
Термінологія щодо ромів і мандрівників	9
Виклики та проблеми	10
Роми та мандрівники як соціально вразлива група – судова практика	14
РОЗДІЛ 2 – СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ	16
Інструменти Ради Європи щодо роботи органів поліції	17
Стандарти на практиці	19
Роми й мандрівники та поліція – судова практика	20
РОЗДІЛ 3 – ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ ТА СУД	22
Європейська Конвенція та Європейський суд з прав людини	23
Порушення Європейської конвенції з прав людини	25
Порушення Європейської конвенції з прав людини – судова практика	32
РОЗДІЛ 4 – ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ РАСОВОЇ НЕТЕРПИМОСТІ	37
Поняття злочину на ґрунті ненависті та расистські інциденти	38
Злочини, скоєні учасниками екстремістських груп	39
Марші ненависті	41
Мова ненависті	48
РОЗДІЛ 5 – НАВЧАННЯ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ	49
Зразок пропозиції для навчальної програми	50
Ситуативні приклади	54
ДОДАТКИ	57

ПОВІДОМЛЕННЯ ВІД АВТОРІВ

Дезідеріу Герґелі Теодорос Александридїс Герман Ренес

Охорона порядку в сучасному суспільстві, боротьба зі злочинами на ґрунті ненависті та дотримання прав людини – це три виклики, з якими щодня стикаються працівники поліції. Від усіх працівників поліції від найнижчого до найвищого рангу очікується, що вони будуть повністю проінформовані про останні зміни правозахисної практики та стандартів і застосовуватимуть їх у своїй повсякденній роботі, а це дійсно виснажливе завдання навіть для фахівців у сфері захисту прав людини.

Цей довідник має на меті допомогти працівникам поліції у виконанні їхніх складних обов'язків. Тому автори враховували особливі потреби поліції з найперших етапів розробки довідника.

Цей довідник засновується на відповідях 12 держав-членів Ради Європи, які вони надали через свої міністерства чи структури, пов'язані з національною поліцією, у детальному опитувальнику, який їм надіслав Спеціальний комітет експертів Ради Європи з питань ромів та мандрівників (CAHROM).

Усі 23 національні поліцейські структури наголосили на тому, що віддають перевагу короткому та стислому довіднику на противагу навчальному посібнику. Вони з готовністю визнали свою потребу в більш практичній інформації та навчальних матеріалах, пов'язаних із розслідуванням злочинів на ґрунті ненависті, а також із різними аспектами дискримінації. Насамкінець, вони зазначили труднощі, з якими стикалися, намагаючись повністю зрозуміти рівень маргіналізації та вразливості ромів і мандрівників.

Цей довідник складено двома юристами, які працюють у сфері захисту прав людини, у співпраці з чинним працівником поліції; довідник має на меті задовольнити потреби в підготовці, виявлені органами поліції. Це довідник у прямому значенні цього терміна: як працівник бере з набору інструментів той, яким потрібно скористатися, а потім кладе його назад, так само й цей довідник призначений надати працівникам поліції доступну й зрозумілу інформацію. Хоча інструментарій зосереджується на проблемах ромів і мандрівників, він не є довідником про ромів і мандрівників. Він радше про основні поняття (як-от соціальна незахищеність, злочини на ґрунті ненависті, стереотипи), які також можуть стосуватись інших соціально незахищених і вразливих груп.

Цей довідник насамперед орієнтований на патрульних поліцейських і «працівників служб оперативного реагування», зокрема працівників поліції, які регулярно мають справу з ромами та мандрівниками, а також іншими вразливими соціальними групами, а його основна мета – сприяти однаковому застосуванню стандартів Ради Європи (РЄ) щодо злочинів на ґрунті ненависті в усіх державах-членах РЄ. З цією метою довідник містить посилання лише на стандарти та принципи Ради Європи.

ЯК КОРИСТУВАТИСЯ ДОВІДНИКОМ

Подвійна мета довідника – надати якомога практичніше рекомендації: поінформувати працівників поліції про проблеми ромів і мандрівників із різноманітних поглядів, а також поінформувати тренерів працівників поліції про основні зміни та впровадження стандартів, які дійсно важливі для охорони правопорядку в громадах ромів і мандрівників. Саме тому кожний розділ довідника зосереджується на тому, щоб надати три основні типи синтетичних, простих для читання матеріалів, які переважно викладені у форматі «запитання-відповідь», і містить:

- основну інформацію про відповідну проблему з викладом теоретичних відомостей;
- стандарти, що застосовуються на практиці, відповідно до вимог міжнародних правозахисних органів, де наведено практичну інформацію;
- чинну відповідну судову практику щодо питання, де описано додаткові ресурси для глибшого аналізу.

Зміст довідника однаковою мірою є основою для навчальної програми, представленої у формі зразка із запропонованими темами, із зазначенням у структурі довідника доступних ресурсів для кожного сеансу тренінгу. Довідник охоплює загальні стандарти, практику на рівні РЄ, таким чином відображаючи європейські погляди на злочини на ґрунті расової нетерпимості, недискримінацію та проблеми ромів і мандрівників. Тому для об'єднання цих поглядів потрібний всеохопний підхід із відповідними стандартами та практикою на національному рівні.

Працівник поліції чи тренер, що використовує цей довідник, повинен враховувати цей процес об'єднання на основі контексту кожної окремої країни. Оскільки всі судові справи, описані в довіднику, розглядав Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), і вони актуальні для всіх держав-членів Ради Європи, потрібно додати й розглянути національне законодавство, нормативно-правові акти й вказівки для поліції щодо злочинів на ґрунті ненависті та/або дискримінації.

СТРУКТУРА ДОВІДНИКА

Довідник складається з п'яти розділів, у яких розглянуто основні аспекти правозахисного підходу до роботи поліції з ромськими громадами і мандрівників, а також надано низку додатків з іншими матеріалами, що пов'язані з питанням злочинів на ґрунті ненависті.

Розділ 1. Становище ромів і мандрівників у Європі та способи покращення відносин між ними та поліцією.

Розділ 2. Стандарти Ради Європи щодо взаємодії поліції та ромів і мандрівників.

Розділ 3. Європейська конвенція з прав людини та робота поліції з громадою ромів і мандрівників.

Розділ 4. Злочини на ґрунті ненависті в контексті стандартів Ради Європи.

Розділ 5. Підготовка працівників поліції.

Цю публікацію розроблено на основі інформації, доступної станом на квітень 2019 року. Наведені справи Європейського суду з прав людини є виключно вибіркою для освітніх цілей, вони не є вичерпними.

Кожний розділ охоплює низку тем, описаних коротко, стисло й практично з урахуванням основ, практичних стандартів і чинної судової практики Європейського суду з прав людини.

Довідник	Розділ 1. Становище ромів і мандрівників у європейському контексті		
	Основи	Стандарти на практиці	Відповідна судова практика ЄСПЛ
Роми та мандрівники	<ul style="list-style-type: none"> Які терміни використовує РЄ у зв'язку з ромами та мандрівниками? Приблизна кількість ромів і мандрівників у Європі Інформаційні публікації про ромів і мандрівників Хто є соціально вразливим із погляду ЄСПЛ? Чи мають соціально вразливі групи право на захист із боку держави? 	<ul style="list-style-type: none"> Конкретні виклики та проблеми, з якими стикаються роми та мандрівники в Європі. Що означає бути ромом і мандрівником у Європі? З якими викликами вони стикаються під час взаємодії з поліцією? Чи відносить їх ЄСПЛ до соціально вразливої групи? Чи має поліція зобов'язання щодо них? 	<ul style="list-style-type: none"> Роми як соціально вразлива група в різних справах, що розглядав ЄСПЛ
Розділ 2. Стандарти Ради Європи щодо взаємодії поліції та ромів і мандрівників			
Стандарти Ради Європи	<ul style="list-style-type: none"> Які стандарти та принципи захисту прав людини застосовуються до роботи поліції з ромами та мандрівниками? 	<ul style="list-style-type: none"> Які органи Ради Європи проводять моніторинг дотримання прав людини під час взаємодії поліції з ромами та мандрівниками? Які принципи встановлює для поліції ЄСПЛ? 	<ul style="list-style-type: none"> Питання взаємодії поліції з ромами та мандрівниками в справах на розгляді ЄСПЛ
Розділ 3. Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ). Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) і робота поліції з ромами та мандрівниками			
Європейська конвенція з прав людини і Європейський суд з прав людини	<ul style="list-style-type: none"> Що таке Конвенція? Яка роль ЄСПЛ? Що може й не може робити Суд? 		<ul style="list-style-type: none"> Порушення ЄКПЛ у справах, де заявниками є роми та мандрівники
Недискримінація та поліція	<ul style="list-style-type: none"> Які правозахисні документи важливі для поліції? Які форми дискримінації заборонені європейським законодавством? 	<ul style="list-style-type: none"> Які стандарти Суду актуальні для поліції під час роботи з питаннями дискримінації та антициганізму? 	<ul style="list-style-type: none"> Справи на розгляді ЄСПЛ, що стосуються поліції, дискримінації та де заявниками є роми та мандрівники
Антициганізм, стереотипи, упередження	<ul style="list-style-type: none"> Що таке антициганізм, стереотипи та упередження? 	<ul style="list-style-type: none"> Стереотипи й упередження з боку поліції Випадки позитивних ролей поліції в забезпеченні захисту від расизму. 	<ul style="list-style-type: none"> Справи, що стосуються стереотипів і упереджень щодо ромів та мандрівників із боку поліції
Розділ 4. Злочини на ґрунті ненависті в контексті стандартів Ради Європи			
Злочини на ґрунті ненависті	<ul style="list-style-type: none"> Що таке злочини на ґрунті ненависті? Чому поліція повинна надавати пріоритету правопорушенням чи інцидентам на ґрунті ненависті? 	<ul style="list-style-type: none"> Злочини, скоєні учасниками екстремістських груп. Марші/демонстрації ненависті екстремістських правих груп. Безпідставні напади на ромів і мандрівників Жертви злочинів на ґрунті ненависті за аналогією. Змішані мотиви злочинів на ґрунті ненависті. Мова ворожнечі: особлива форма злочинів на ґрунті ненависті. 	<ul style="list-style-type: none"> Показові приклади різних форм злочинів на ґрунті ненависті
Розділ 5. Підготовка працівників поліції			
Навчальна програма	<ul style="list-style-type: none"> Пропозиція зразка навчальної програми 	<ul style="list-style-type: none"> Навчальні семанти та зміст. 	<ul style="list-style-type: none"> Ресурси в довіднику
Додаток	<ul style="list-style-type: none"> Зразок поліцейського циркуляра щодо злочинів на ґрунті расової нетерпимості Форма інциденту на ґрунті расової нетерпимості Добра практика – рекомендації щодо житлових питань 		

РОЗДІЛ 1. РОМИ ТА МАНДРІВНИКИ **ОСНОВИ**

СТАНОВИЩЕ РОМІВ У ЄВРОПІ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ РОМАМИ ТА МАНДРІВНИКАМИ Й ПОЛІЦІЄЮ

- Терміни, які Рада Європи застосовує щодо груп ромів і мандрівників у Європі
- Виклики та проблеми, з якими стикаються роми та мандрівники в державах-членах Ради Європи
- Соціально вразливі групи – основи
- Роми та мандрівники як соціально вразлива група – стандарти на практиці
- Роми та мандрівники як соціально-вразлива група – судова практика ЄСПЛ

ТЕРМІНИ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЄ РАДА ЄВРОПИ ЩОДО РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ

Термін «роми та мандрівники» вживається в Раді Європи для позначення широкого розмаїття груп, якими опікується Рада Європи в цій сфері: з одного боку роми, сінті/мануш, кале, каале, романичал, бояш/рударі; балканські єгиптяни (єгиптяни й ашкалі); східні групи дом, лом та абдал; та, з іншого боку, такі групи, як мандрівники, єніш, групи, які визначені терміном «Gensduvoyage», в тому числі осіб, які ідентифікують себе як роми.

ТЕРМІНИ, ЯКІ РАДА ЄВРОПИ ВИКОРИСТОВУВАЛА ЩОДО РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ У РІЗНІ ПЕРІОДИ

- «Цигани й інші мандрівники», «кочівники» (1975 і 1983 рр.)
- «Населення кочового походження» (1981 р.)
- «Цигани» (1993 р.)
- «Роми (цигани)» (1995 р.)
- «Роми» (1997, 2002)
- «Роми/цигани» (1995, 1998, 2000); «Роми/цигани та мандрівники» (2001)
- «Роми та мандрівники» – з 2004 р.

ПРИБЛИЗНА КІЛЬКІСТЬ РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ У ЄВРОПІ?

- Середня кількість ромів і мандрівників у Європі на географічній території РЄ становить приблизно 11 мільйонів, шість із яких проживає у 27 державах-членах Європейського Союзу.
- Їх кількість у всій Європі коливається від 8 до 15 мільйонів, тож відповідно цифра 10–12 мільйонів здається найбільш доречною для території Ради Європи.

[Кількість населення ромів у країнах Європи](#)

Рада Європи підготувала низку коротких інформаційних публікацій про історію, культуру, мову й літературу ромів. Ці інформаційні публікації доступні різними мовами держав-членів Ради Європи.

- [Інформаційні публікації про історію ромів](#)
- [Інформаційні публікації про культуру ромів](#)
- [Інформаційні публікації про мову ромів](#)
- [Інформаційні публікації про літературу ромів](#)

В інформаційних публікаціях про історію ромів описано прихід ромів з Індії в Європу, різні хвилі міграції, Голокост і державну політику в період комунізму.

ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ, З ЯКИМИ СТИКАЮТЬСЯ РОМИ ТА МАНДРІВНИКИ В ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ РАДИ ЄВРОПИ

ЩО ОЗНАЧАЄ БУТИ РОМОМ У ЄВРОПІ СЬОГОДНІ?

Дослідження Агентства ЄС з основних прав (FRA), проведене у 2016 році, показує точну картину рівня маргіналізації ромів у Європі.

КРАЙНЯ БІДНІСТЬ

- 80% опитаних ромів перебувають під загрозою бідності порівняно із середнім показником населення ЄС (17%).
- 92% опитаних ромів зазначили, що стикаються з матеріальними труднощами, а 45% зазнають значних труднощів.

ПОГАНІ ЖИТЛОВІ УМОВИ

- 30% ромів проживають у домогосподарствах без водопостачання в помешканні.
- 46% ромів не мають туалету, душової чи ванної кімнати всередині своїх помешкань.
- 1 із 10 ромів проживає в помешканні без електрики.

ТРУДНОЩІ З ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯМ

- 30% ромів віком від 20 до 64 років мали оплачувану роботу; середній показник працевлаштування в ЄС у 2015 році становив 70%.
- 63% молодих ромів віком від 16 до 24 років не працюють і не навчаються, порівняно з 12% їхніх однолітків серед загального населення ЄС.

ЩОДЕННА ДИСКРИМІНАЦІЯ

- 41% опитаних ромів за останні п'ять років у повсякденному житті принаймні раз відчували дискримінацію щодо себе через своє етнічне походження.
- 27% опитаних ромів не знали про закон, що забороняє дискримінацію за ознакою етнічного походження.
- 82% не знали про наявність організацій, які надають підтримку жертвам дискримінації.

ДІТИ В ПАСТЦІ ЗАЧАРОВАНОГО КОЛА БІДНОСТІ ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ

- 30% дітей ромів у країнах, де проводили опитування, живуть у домогосподарствах, де за останній місяць хтось хоча б раз лягав спати голодним.
- Значна частка ромів серед усіх опитаних вікових груп не має офіційної освіти, особливо люди віком понад 25 років.

[Друге опитування Європейського Союзу щодо меншин і дискримінації. Роми – Вибрані результати](#)

А ЧИ ЗНАЛИ ВИ?

Генеральний секретар Ради Європи підкреслив, що «багатьом державам-членам бракує політичної волі для реалізації стандартів РЄ та національних стандартів. У них недостатньо впевненості в тому, що вони можуть досягнути прогресу, через такі чинники, як вороже ставлення громадян до інтеграції ромів і мандрівників; упередження та стереотипи, увічнені ЗМІ та політичними дискусіями; взаємна недовіра між ромами й мандрівниками та державними установами».

Міжнародні організації погоджуються, що ситуація з ромами та мандрівниками в державах-членах Ради Європи тривожна.

ЄС визнає, що попри його зусилля й обов'язок покращити ситуацію ромів і мандрівників, їхнє становище насправді погіршується, а самі вони стикаються з усе більшою нетолерантністю.

Програма розвитку ООН (ПРООН) поділяє це занепокоєння, зазначаючи, що попри велику кількість ініціатив, політичних курсів і стратегій, становище ромів і мандрівників залишається катастрофічним не лише в нових, але й давніх державах-членах ЄС.

ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ, З ЯКИМИ СТИКАЮТЬСЯ РОМИ ТА МАНДРІВНИКИ В ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ РАДИ ЄВРОПИ

Комісар Ради Європи з прав людини нещодавно окреслив основні виклики у сфері прав людини, з якими стикаються роми та мандрівники в усіх 47 державах-членах Ради Європи, зосередившись, серед іншого, і на інших проблемах, як-от антициганізм, расово-зумовлене насильство, поведінка правоохоронних і судових органів.

Комісар з прав людини підкреслив певні повторювані негативні шаблони у взаємодії між ромами та мандрівниками й поліцією в Європі.

Роми зазнавали насильства з боку поліції як у громадських місцях, як-от у поселеннях ромів під час поліцейських рейдів, так і в закладах тримання під вартою. У цих випадках кримінальне розслідування расово-зумовленої неправомірної поведінки поліції часто здається явно упередженим чи дискримінаційним.

У місцях, де існують окремі поселення ромів, поліція може приділяти цим людям особливу увагу, часто у формі рейдів. Крім особливої уваги до ромських поселень, мішенями поліції також були самі роми, зокрема в автомобілях та інших транспортних засобах, що проявлялося в етнічно-мотивованих зупинках і обшуках.

У момент, коли ромів зупиняють на вулиці чи в пунктах перетину кордонів, може відбуватися свавільне вилучення майна під час обшуків через жебрацтво, а також під час рейдів у ромських поселеннях.

Повідомляється про практику свавільного затримання ромів у низці країн, де в деяких випадках поліція використовувала затримання груп ромських чоловіків, переважно молоді, як засіб кримінального розслідування, навіть коли проти затриманих не було доказів.

[Докладніше про виклики, з якими стикаються роми:
Звіт Комісара Ради Європи з
прав людини](#)

РОЗДІЛ 1. СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВІ ГРУПИ

ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ ПРО СОЦІАЛЬНУ ВРАЗЛИВІСТЬ?

До соціально вразливих зазвичай відносять осіб або категорії осіб, які через вік, погане здоров'я, недуги, статус меншини чи безправне становище в суспільстві перебувають під загрозою з точки зору охорони здоров'я чи соціального, економічного чи політичного погляду.

ЯК ВИЗНАЧАЮТЬ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВІ ГРУПИ?

Критерії, що використовуються для визначення категорій, які можна вважати соціально вразливими, тісно пов'язані з тим, наскільки ці групи людей маргіналізовані, соціально відчужені, наскільки в них обмежені можливості й дохід, наскільки вони страждають від будь-яких зловживань, упередження та стереотипів, дискримінації, бідності й пов'язаних ризиків тощо.

ЯКІ ПРИКЛАДИ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ ГРУП МОЖНА РОЗГЛЯДАТИ?

Приклади груп, яких можна вважати соціально вразливими й відтак такими, що мають більші шанси потрапити в ризиковані ситуації, – це люди з інвалідністю, люди з ВІЛ, літні люди, етнічні меншини, шукачі притулку, біженці, ВПО, бездомні люди, діти, одинокі матері, сироти тощо.

ЯКА ЗАГАЛОМ НАЙБІЛЬША ПОТРЕБА СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ ГРУП?

Кілька категорій людей часто стикаються зі структурною дискримінацією, їм складно захистити себе, а тому вони потребують спеціального захисту.

СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВІ ГРУПИ ЗАХИЩЕНІ МІЖНАРОДНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Для прикладу, міжнародні правозахисні угоди та правові документи захищають і гарантують права жінок, дітей, расових, національних і етнічних меншин, зокрема ромів і мандрівників, осіб з інвалідністю та людей із ВІЛ/СНІДом.

ЄСПЛ ВВАЖАЄ РОМІВ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВОЮ ГРУПОЮ

**ПЕРВИННО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД
ЗГАДУВАВ ПРО СОЦІАЛЬНО
ВРАЗЛИВЕ СТАНОВИЩЕ РОМІВ І
МАНДРІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ
ЇХНЬОГО СТАТУСУ МЕНШИНИ**

«Вразливе становище ромів як меншини означає, що варто звернути особливу увагу на їхні потреби та відмінний стиль життя у плануванні відповідної нормативної бази та під час ухвалення рішень в окремих справах». ЄСПЛ, «Чепмен проти Сполученого Королівства» (Chapman v. the United Kingdom), 2001 р.

**ЄСПЛ ГОВОРИВ ПРО СОЦІАЛЬНО
ВРАЗЛИВЕ СТАНОВИЩЕ РОМІВ І
МАНДРІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ ЇХ
СОЦІАЛЬНОЇ НЕЗАХИЩЕНОСТІ**

«[У]наслідок їхньої бурхливої історії та постійного вигнання роми стали спеціальним видом соціально незахищеної та вразливої меншини. Як Суд зазначав у попередніх справах, через це вони потребують спеціального захисту [...]». «D.H. та інші проти Чеської Республіки» (D.H. and others v. Czech Republic), 2007 р.

**ВРАЗЛИВЕ СТАНОВИЩЕ РОМІВ У
КОНТЕКСТІ ДИСКРИМІНАЦІЇ,
МАРГІНАЛІЗАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНОГО
ВІДЧУЖЕННЯ**

«[...] неблагополучне становище соціальної групи, до якої належать заявники [ромів], могли та мали взяти до уваги; [...] неблагополучний статус групи заявників повинен бути вагомим чинником». «Йорданова та інші проти Болгарії» (Yordanova and Others v. Bulgaria), 2012 р.

РОМИ ТА МАНДРІВНИКИ ЯК СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВА ГРУПА

СТАНДАРТИ НА ПРАКТИЦІ

ЧИ ВІДНОСИТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ (ЄСПЛ) РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВОЇ ГРУПИ? ТАК!

У понад 20 рішеннях суду проти кількох держав-членів РС Суд визнав ромів і мандрівників соціально вразливою групою.

ЄСПЛ ПОСТАНОВИВ, ЩО ПОЛІЦІЯ МАЄ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПЕРЕД РОМАМИ ЯК ПЕРЕД СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВОЮ ГРУПОЮ

- Вживати профілактичних заходів, коли расистські прояви проти ромів і мандрівників загрожують основним цінностям суспільства.
- Проводити ретельне розслідування, коли проти ромів вчиняють правопорушення на ґрунті расової нетерпимості.
- Вживати заходів, щоб викрити будь-які расистські мотиви, коли особа правдоподібно стверджує про расово-зумовлені переслідування.
- Вживати заходів, щоб забезпечити фізичну та психологічну недоторканість ромів у контексті відкрито расистських проявів.

ЄСПЛ ВВАЖАЄ, ЩО СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВІ ГРУПИ МАЮТЬ ПРАВО НА ЗАХИСТ ДЕРЖАВИ ТА ПОЛІЦІЇ

- Діти, яких затримала й допитує поліція, потребують спеціального поводження та захисту.
- Жертви домашнього насильства, сексуальних правопорушень чи жертви торгівлі людьми потребують активної участі держави в їхньому захисті.
- Шукачі притулку як члени соціально незахищених груп потребують спеціального захисту.
- Особи, яких утримують під вартою, перебувають у вразливому становищі, а органи влади зобов'язані захищати їх.
- Затримані з інтелектуальними порушеннями перебувають в особливо вразливому становищі й потребують захисту.
- Затримані з розладами здоров'я, зокрема з ВІЛ, вразливі та потребують захисту.
- Затримані неповнолітні вразливі та потребують захисту.

ЄСПЛ ПОСТАНОВИВ, ЩО:

Негативні стереотипи щодо групи [як-от ромів], коли вони досягають певного рівня, можуть вплинути на відчуття ідентичності групи та почуття власної гідності в членів такої групи. «Аксу проти Туреччини» (Aksu v. Turkey), 2012 р.

У ситуаціях, коли є докази проявів насильства та нетолерантності щодо етнічної меншини, чинні позитивні зобов'язання вимагають вищих стандартів щодо реагування держав на розгляді інциденту на ґрунті ненависті.

«R.B. проти Угорщини» (R.B. v. Hungary), 2016 р.

Організацію серії мітингів нібито для того, щоб стримати «злочинність із боку циган», проведення парадів озброєних військових можна вважати реалізацією політики расового відчуження. Марші залякування можна розглядати, як перші кроки до реалізації певного бачення «закону та порядку», які за своєю суттю є расистськими. «Вона» проти Угорщини» (Vona v. Hungary), 2013 р.

Коли мова йде про правопорушення, вчинені щодо соціально вразливих груп [як-от ромів], органи державної влади, зокрема поліція, повинні провести ретельне розслідування. «Балаш проти Угорщини» (Balazs v. Hungary), 2015 р.

Накопичувальний ефект недоліків поліцейського розслідування та відсутність комплексного підходу правоохоронних органів призвели до відкрито расистських проявів, часом з інцидентами насильства практично без правових наслідків і без належного захисту для ромів. «Кіралі та Домотор проти Угорщини» (KirályandDömötör v. Hungary), 2017 р.

РОМИ ТА МАНДРІВНИКИ ЯК СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВА ГРУПА

СУДОВА ПРАКТИКА

ЧИ ХОЧЕТЕ ВИ ДІЗНАТИСЯ БІЛЬШЕ ПРО СПРАВИ
ЩОДО РОМІВ І СОЦІАЛЬНОЇ ВРАЗЛИВОСТІ, ЯКІ
РОЗГЛЯДАВ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ?

РІК	СПРАВА	ДЕРЖАВА	ПОРУШЕННЯ	ПРОБЛЕМА
6.11.2018	«Бурля та інші» (BurlyaandOthers)	Україна	Статті 3, 8, 13 і 14	Атаки та руйнування майна, відсутність захисту від расистських проявів
14.03.2017	«Фогарасі та інші» (FogarasiandOthers)	Румунія	Стаття 3	Жорстоке поводження з боку поліції, відсутність ефективного розслідування
17.01.2017	«Кіралі та Домотор» (KirályandDömötör)	Угорщина	Стаття 8	Відсутність захисту від проявів расизму
11.10.2016	«Богдонавічус та інші» (BogdonaviciusandOthers)	Росія	Стаття 8	Примусове виселення та відсутність альтернативного житла
12.04.2016	R.V.	Угорщина	Стаття 8	Неналежне розслідування тверджень заявника про расово-зумовлене насильство
17.04.2014	«Центр правових ресурсів від імені Валентина Кампеану» (CLR onbehalfofValentinCâmp eanu)	Румунія	Стаття 2	Смерть у медично-соціальній установі, відсутність ефективного розслідування
17.10.2013	«Вінтерштайн та інші» (WintersteinandOthers)	Франція	Стаття 8	Примусове виселення та відсутність альтернативного житла
09.07.2013	«Вона»	Угорщина	Стаття 11	Розпуск асоціації через антиромські демонстрації
28.05.2013	«Лавіда та інші» (LavidaandOthers)	Греція	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація, освіта
29.01.2013	«Хорват і Кісс» (HorvathandKiss)	Угорщина	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація, освіта
13.11.2012	«I.G та інші» (I.G andOthers)	Словаччина	Статті 3 та 8	Примусова стерилізація Відсутність правових гарантій репродуктивних прав
31.07.2012	«M. та інші» (M. andOthers)	Італія та Болгарія	Стаття 3	Відсутність ефективного розслідування у випадку жорстокого поводження з боку фізичних осіб

РОМИ ТА МАНДРІВНИКИ ЯК СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВА ГРУПА

СУДОВА ПРАКТИКА

РІК	СПРАВА	ДЕРЖАВА	ПОРУШЕННЯ	ПРОБЛЕМА
12.06.2012	N.B.	Словаччина	Статті 3 та 8	Примусова стерилізація. Відсутність правових гарантій репродуктивних прав
24.04.2012	«Йорданова та інші» (Yordanova and Others)	Болгарія	Стаття 8	Примусове виселення та відсутність альтернативного житла
15.03.2012	«Аксу» (Aksu)	Туреччина	Стаття 8	Публікації, що ображають ромську спільноту
11.12.2012	«Сампаніс та інші» (Sampanis and Others)	Греція	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація, освіта
08.11.2011	V.C.	Словаччина	Статті 3 та 8	Примусова стерилізація. Відсутність правових гарантій репродуктивних прав
16.03.2010	«Орсос» (Orsos)	Хорватія	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація, освіта
08.12.2009	«Муњос Діас» (Muñoz Diaz)	Іспанія	Статті 1 і 14 Протокол 1	Відмова визнати шлюб ромів для призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника
5.06.2008	«Сампаніс та інші» (Sampanis and Others)	Греція	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація, освіта
12.11.2007	«D.H. та інші» (D.H. and Others)	Чеська Республіка	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація, освіта
23.02.2006	«Огнянова та Чобан» (Ognyanova and Choban)	Болгарія	Статті 2, 3 та 5	Жорстоке поводження під час тримання під вартою поліцією, відсутність ефективного розслідування, поводження, що принижує гідність
13.12.2005	«Бекос і Кутрополос» (Bekos, Koutropoulos)	Греція	Статті 3 та 14	Поліцейське, расово-зумовлене насильство, відсутність розслідування того факту, чи дискримінація зіграла роль в інцидентах
27.05.2004	«Коннорз» (Connors)	Сполучене Королівство	Стаття 8	Примусове виселення та відсутність альтернативного житла

РОЗДІЛ 2. РАДА ЄВРОПИ СТАНДАРТИ

СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ТА РАСОВО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА (ПРОТИ РОМІВ)

- Документи РЕ щодо роботи поліції з ромами та мандрівниками – основи
- Роми й мандрівники та поліція – стандарти на практиці
- Роми й мандрівники та поліція – судова практика ЄСПЛ

ДОКУМЕНТИ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО РОБОТИ ПОЛІЦІЇ З РОМАМИ ТА МАНДРІВНИКАМИ **ОСНОВИ**

ЯКІ СТАНДАРТИ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДЛЯ РОБОТИ ПОЛІЦІЇ З МЕНШИНАМИ, ЯК-ОТ РОМАМИ ТА МАНДРІВНИКАМИ?

Рамкова конвенція про захист національних меншин зобов'язує органи державної влади захищати осіб, зокрема ромів і мандрівників, від переслідувань, дискримінації, ворожості чи насильства.

Відповідно до статті 6 Конвенції, «Сторони зобов'язуються діяти належним чином, захищаючи осіб, які можуть зазнавати погроз або актів дискримінації, ворожості чи насильства через їхню етнічну, культурну, мовну чи релігійну ідентичність».

Європейська конвенція з прав людини зобов'язує поліцію поважати права людини, незалежно від расового чи етнічного походження осіб.

Європейська конвенція з прав людини в статті 14 забезпечує гарантії прав людини, зокрема для захисту від дискримінації. Протокол 12 до Конвенції передбачає захист, що поширюється на користування правами, викладеними в національному законодавстві, і гарантує, що жоден орган державної влади, зокрема поліція, не може дискримінувати жодної особи.

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (СРТ) надає особливій ваги правам осіб, затриманих поліцією.

СРТ передбачає механізм моніторингу задля захисту позбавлених волі осіб від тортур та інших форм жорстокого поводження.

РЕКОМЕНДАЦІЯ 13 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ПРОТИ РАСИЗМУ ТА НЕТЕРПИМОСТІ В ОСНОВНОМУ СТОСУЄТЬСЯ АНТИЦИГАНІЗМУ ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО РОМІВ, ЗОКРЕМА З БОКУ ПОЛІЦІЇ

ЩО ТАКЕ АНТИЦИГАНІЗМ?

Антициганізм – спеціальна форма расизму, ідеологія, заснована на расовій перевазі, і форма інституційного расизму, виплекана історичною дискримінацією. Він проявляється, серед іншого, у вигляді насильства, мови ненависті, експлуатації, стигматизації й найяскравішої форми дискримінації.

ЯКІ ПРИНЦИПИ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО РОБОТИ ПОЛІЦІЇ З МЕНШИНАМИ, ЗОКРЕМА РОМАМИ ТА МАНДРІВНИКАМИ?

Європейський кодекс поліцейської етики містить конкретні рекомендації для поліції під час роботи з національними меншинами та соціально вразливими особами.

- Поліція має виконувати свої завдання справедливо, здебільшого керуючись принципами неупередженості та недискримінації.
- Працівники поліції повинні діяти з особливою увагою до ситуації осіб, що належать до особливо вразливих груп.
- Поліцейські розслідування мають бути об'єктивними, справедливими, чутливими й адаптованими до спеціальних потреб осіб, як-от дітей, неповнолітніх, жінок, меншин, у тому числі національних меншин і соціально вразливих осіб.
- Поліція повинна без дискримінації забезпечувати необхідну підтримку, допомогу й інформацію для жертв злочинів.

Рекомендація №11 Європейської комісії проти расизму та нетерпимості (ECRI) стосується саме поліції та подолання расової дискримінації. Ба більше, вона охоплює важливі принципи, що актуальні для поліції.

- Расовий й етнічний профайлінг з боку поліції має бути заборонений.
- Контроль, спостереження чи розслідування мають здійснюватися на підставі обґрунтованих підозр, а не етнічного походження.
- Расова дискримінація чи расово-зумовлені неправомірні дії поліції мають ефективно розслідуватися.
- Поліція повинна враховувати расистську мотивацію звичайних правопорушень.
- Поліція повинна налагодити діалог і співпрацю з представниками груп меншин.
- Поліція повинна вербувати у свої лави представників недостатньо представлених груп меншин.

ЯКІ ПРИНЦИПИ В РЕКОМЕНДАЦІЇ №13 ECRI ВСТАНОВЛЮЄ ДЛЯ ПОЛІЦІЇ?

- Працівники поліції повинні пройти спеціальну підготовку з прав людини, проблем, що мають вплив на ромів, законодавства про злочини на ґрунті ненависті та його застосування стосовно жертв ромського походження.
- Поліція повинна проводити належне розслідування расистських злочинів і актів насильства щодо ромів, а в разі фіксування заяв про неправомірну поведінку поліції щодо ромів, забезпечити кримінальне переслідування та покарання кривдників.
- Поліція повинна вживати заходів для сприяння залученню ромів у поліцейські структури.
- Щоб забезпечити взаємодію між ромами та поліцією, потрібно залучати медіаторів, зокрема ромського походження.

РОМИ Й МАНДРІВНИКИ ТА ПОЛІЦІЯ

ЯКІ ОРГАНИ РАДИ ЄВРОПИ МОНІТОРЯТЬ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПОЛІЦІЄЮ ТА ПРОБЛЕМИ РОМІВ?

КОМІСАР З ПРАВ ЛЮДИНИ

Комісар – безстороння несудова установа, що сприяє обізнаності про права людини та повазі до них. Його діяльність включає візити до країн, тематичні звіти й заходи з підвищення обізнаності.

[Звіт Комісара з прав людини щодо питань ромів або звіти щодо країн.](#)

ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ ПРОТИ РАСИЗМУ ТА НЕТЕРПИМОСТІ (ECRI)

ECRI – правозахисний орган, що складається з незалежних експертів, які слідкують за проблемами расизму та дискримінації, готують звіти й надають рекомендації державам-членам.

[Останні звіти ECRI щодо країн](#)

КОНСУЛЬТАТИВНИЙ КОМІТЕТ ДО РАМКОВОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Консультативний комітет – незалежний експертний комітет, що відповідає за оцінку реалізації Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин. Результати цього оцінювання публікуються в детальних висновках щодо країн.

[Останній висновок Консультативного комітету за країнами.](#)

СТАНДАРТИ НА ПРАКТИЦІ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОМІТЕТ З ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ (CDPC)

CDPC – це орган, що відповідає за координування та нагляд за заходами у сфері запобігання злочинності та контроль за нею. CDPC готує конвенції, рекомендації та звіти.

ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ КАТУВАННЯМ (CPT)

CPT – це моніторинговий орган, що оцінює, наскільки жорстоко ставляться до осіб, позбавлених волі у в'язницях, центрах тримання під вартою затриманих неповнолітніх, відділках поліції тощо.

Європейський суд з прав людини розробив п'ять принципів ефективного розслідування скарг проти поліції.

- **Незалежність:** між слідчими та працівниками поліції, щодо яких проводять розслідування, не має бути інституційних чи ієрархічних зв'язків.
- **Достатність:** розслідування має бути здатним зібрати докази, щоб визначити, чи поведінка працівників поліції була незаконною, а також виявити й покарати відповідальних.
- **Оперативність:** розслідування має проводитись оперативно та швидко, щоб зберегти довіру до верховенства права.
- **Громадський контроль:** процедури та процес ухвалення рішень мають бути відкритими та прозорими, щоб гарантувати підзвітність.
- **Залучення жертви:** скаржник повинен брати участь у процесі розгляду скарг із метою захисту його законних інтересів.

У СВОЇХ РІШЕННЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОЛІЦІЇ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ ПОСИЛАЄТЬСЯ НА НАГЛЯДОВІ ОРГАНИ РЕ ТА ЇХНІ ЗВІТИ.

Різні справи до ЄСПЛ за участю ромів стосуються відсутності ефективного розслідування.

[Інформаційні публікації щодо справ за участі ромів, зокрема стосовно проблем із поліцією, які розглядає Європейський суд з прав людини](#)

РОМИ Й МАНДРІВНИКИ ТА ПОЛІЦІЯ

СУДОВА ПРАКТИКА

ЧИ ХОЧЕТЕ ВИ ДІЗНАТИСЯ БІЛЬШЕ ПРО СПРАВИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПРОБЛЕМ МІЖ ПОЛІЦІЄЮ ТА РОМАМИ?

РІК	СПРАВА	ДЕРЖАВА	ПОРУШЕННЯ	ПРОБЛЕМА
16.04.2019	«Лінгурар» (Lingurar)	Румунія	Стаття 3	Жорстоке поводження з боку поліції
29.01.2019	«Ковакс» (Kovacs)	Угорщина	Стаття 3	Жорстоке поводження з боку поліції
16.10.2018	«Лінгурар та інші» (Lingurarandothers)	Румунія	Статті 3 та 14	Надмірне застосування сили
31.10.2017	M.F	Угорщина	Стаття 3	Жорстоке поводження з боку поліції
14.03.2017	«Фогарасі та інші» (FogarasiandOthers)	Румунія	Стаття 3	Жорстоке поводження з боку поліції
28.03.2017	«Шкорянець» (Škorjanec)	Хорватія	Стаття 3	Неналежне розслідування расово-зумовленого насильства
14.03.2017	«Фогарасі та інші» (FogarasiandOthers)	Румунія	Стаття 3	Відсутність ефективного розслідування жорстокого поводження з боку поліції
17.01.2017	«Кіралі та Домотор» (KirályandDömötör)	Угорщина	Стаття 8	Відсутність захисту від проявів расизму
26.07.2016	«Адам» (Adam)	Словаччина	Стаття 3	Відсутність ефективного розслідування жорстокого поводження з боку поліції
31.05.2016	«Георгіта та Алексе» (GheorghişandAlexe)	Румунія	Стаття 3	Відсутність ефективного розслідування жорстокого поводження з боку поліції
12.04.2016	R.V.	Угорщина	Стаття 8	Неналежне розслідування тверджень заявника про расово-зумовлене насильство
17.02.2015	«Іон Балашоу» (IonBălăşoiu)	Румунія	Стаття 3	Відсутність ефективного розслідування смерті у в'язниці
17.04.2014	«Герднер та інші» (GuerdnerandOthers)	Франція	Стаття 2	Надмірне застосування смертоносної сили
09.07.2013	«Вона»	Угорщина	Стаття 11	Розпуск асоціації через антиромські демонстрації
26.06.2012	«БорбалаКісс» (BorbálaKiss)	Угорщина	Стаття 3	Жорстоке поводження з боку поліції Відсутність ефективного розслідування
12.06.2012	«Кокі та інші» (KokyandOthers)	Словаччина	Стаття 3	Відсутність ефективного розслідування насильства та расистського мовлення

РОМИ Й МАНДРІВНИКИ ТА ПОЛІЦІЯ

СУДОВА ПРАКТИКА

РІК	СПРАВА	ДЕРЖАВА	ПОРУШЕННЯ	ПРОБЛЕМА
03.05.2012	«Клейн і Александровіч» (KleynandAleksandrovich)	Росія	Стаття 2	Відсутність ефективного розслідування смерті під час тримання під вартою у поліції
22.02.2011	«Соаре та інші» (SoareandOthers)	Румунія	Статті 2 та 3	Використання смертоносної сили та відсутність ефективного розслідування Умови допитів у поліції
27.01.2011	«Дімітрова та інші» (DimitrovaandOthers)	Болгарія	Стаття 2	Відсутність ефективного розслідування смерті заявників
14.12.2010	«Міжігарова» (Mižigárová)	Словаччина	Стаття 2	Смерть під час тримання під вартою в поліції, відсутність ефективного розслідування
18.11.2010	«Сейдова та інші» (SeidovaandOthers)	Болгарія	Стаття 2	Відсутність ефективного розслідування смерті заявників
13.07.2010	«Карабулеа» (Carabulea)	Румунія	Статті 2 та 3	Жорстоке поводження та смерть під час тримання під вартою в поліції, відсутність ефективного розслідування
10.06.2010	«Васіл Сашов Петров» (VasilSashovPetrov)	Болгарія	Стаття 2	Використання смертоносної сили та відсутність ефективного розслідування
22.04.2010	«Стефану» (Stefanou)	Греція	Стаття 3	Жорстоке поводження з боку поліції
25.06.2009	«Бегановіч» (Beganović)	Хорватія	Стаття 3	Відсутність захисту від насильства, відсутність ефективного розслідування
24.04.2008	«Сулейманов» (Sulejmanov)	Північна Македонія	Стаття 3	Відсутність ефективного розслідування жорстокого поводження з боку поліції
10.04.2008	«Дзеладінов та інші» (DzeladinovandOthers)	Північна Македонія	Стаття 3	Відсутність ефективного розслідування жорстокого поводження з боку поліції
15.02.2007	«Жашар» (Jašar)	Північна Македонія	Стаття 3	Жорстоке поводження під час тримання під вартою в поліції, відсутність ефективного розслідування
23.02.2006	«Огнянова та Чобан» (OgnyanovaandChoban)	Болгарія	Статті 2, 3 та 5	Жорстоке поводження під час тримання під вартою в поліції, принизливе поводження
13.06.2002	«Ангелова» (Angelova)	Болгарія	Статті 2, 3 та 5	Жорстоке поводження під час тримання під вартою в поліції, принизливе поводження
18.05.2000	«Велікова» (Velikova)	Словаччина	Стаття 2	Смерть, тримання під вартою, відсутність ефективного розслідування

РОЗДІЛ 3 ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ, РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА РОБОТА ПОЛІЦІЇ З ПРОБЛЕМАМИ РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ

- Європейська конвенція з прав людини та Європейський суд з прав людини: роз'яснення
- Порушення Європейської конвенції з прав людини в судовій практиці ЄСПЛ щодо заявників-ромів
- Недискримінація в міжнародному та європейському законодавстві – основи
- Роми та мандрівники, дискримінація й поліція – стандарти на практиці
- Роми та мандрівники, поліція, дискримінація – судова практика ЄСПЛ
- Стереотипи й упередження, антициганізм – основи
- Стереотипи й упередження, антициганізм – стандарти на практиці
- Стандарти й упередження, антициганізм – судова практика ЄСПЛ

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

РОЗ'ЯСНЕННЯ

ЛЮДИ ЧАСТО ПЛУТАЮТЬ РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ, СФЕРУ ЙОГО КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ. У СВОЮ ЧЕРГУ ЦЕ ВЕДЕ ДО ФОРМУВАННЯ НЕПРАВИЛЬНОГО РОЗУМІННЯ ЙОГО РОЛІ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ.

НЕ ПЛУТАТИ ІЗ СУДОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (СЈЕУ)

СЈЕУ розташований в Люксембурзі. Його роль – забезпечити дотримання законів і правил Європейського Союзу щодо тлумачення та застосування угод Європейського Союзу.

ЯКА ОСНОВНА РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ?

ЄСПЛ розташований у Страсбурзі. Його основне завдання – наглядати за дотриманням Європейської конвенції з прав людини, насамперед вивчаючи скарги осіб проти держав, які підписали Європейську конвенцію чи рідше скарги держав проти інших держав.

ПОДАННЯ ЗАЯВИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ:

Будь-яка особа, що вважає себе прямою жертвою порушення одного чи кількох зі своїх прав, передбачених Європейською конвенцією з прав людини, може подати скаргу в ЄСПЛ.

Спрощена форма життєвого циклу заяви має такий вигляд:

А. Потенційному заявнику потрібно визначити дію чи бездіяльність, які можна приписати державі та які, на думку заявника, порушують його права згідно з Конвенцією.

В. Потенційний заявник повинен подати заяву у внутрішньодержавні суди й вичерпати ВСІ доступні, наявні й ефективні заходи правового захисту (апеляції, конституційні скарги).

С. Якщо заявник не задоволений остаточним рішенням внутрішньодержавного суду, він може подати заяву в ЄСПЛ. Якщо ЄСПЛ не погоджується із заявником, він відхилить таку заяву. Якщо ЄСПЛ погоджується та виявляє порушення, він ухвалить рішення про компенсацію заявникові та передасть таке рішення Комітету міністрів Ради Європи.

Д. Комітет міністрів здійснює нагляд за заходами, яких держава вживає, щоб гарантувати відсутність аналогічних порушень у майбутньому. Лише впевнившись, що держава вжила всіх необхідних заходів для забезпечення цього, Комітет міністрів припинить контроль над виконанням рішення.

А ЧИ ЗНАЛИ ВИ?

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Це міжнародна угода, що захищає широке коло прав людини та сприяє їм. Розглядаючи її як активний інструмент для вирішення справжніх повсякденних проблем, Суд забезпечив, щоб Конвенція, яка набула чинності в 1953 році, була завжди актуальною й оновленою. Підписантами Конвенції є всі члени Ради Європи.

ПОЯСНЕННЯ РОЛІ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Нефахівці (і не тільки!) часто мають хибні уявлення та погляди про ЄСПЛ.

ЩО МОЖЕ ЗРОБИТИ СУД:

- постановити, що держава порушила свої зобов'язання за Європейською конвенцією з прав людини. Наприклад, він може постановити, що внутрішньодержавне законодавство про використання вогнепальної зброї не відповідає положенням Конвенції;
- наказати виплатити справедливую компенсацію, яка за своєю природою зазвичай є символічною;
- указати державі, що вона має вжити заходів, щоб гарантувати відсутність аналогічних порушень у майбутньому;
- допомогти заявникові звернутися з проханням про повторне відкриття справи внутрішньодержавними судами, якщо це передбачає національне законодавство.

ЧОГО НЕ МОЖЕ ЗРОБИТИ СУД:

- оскільки ЄСПЛ не є апеляційним судом, він не може скасувати рішення чи постанови внутрішньодержавних судів;
- він не може без об'рунтованої причини нехтувати оцінкою фактів, проведеною внутрішньодержавними судами;
- він не може оголосити особу винною чи невинною;
- ЄСПЛ НЕ оцінює особисту кримінальну відповідальність;
- він не може визнати працівника поліції винним у злочині;
- він не може оштрафувати державу за порушення Конвенції, однак може присудити компенсацію заявнику.

Я ПРАЦІВНИК ПОЛІЦІЇ ТА ВВАЖАЮ, ЩО МОЇ ПРАВА ЛЮДИНИ БУЛО ПОРУШЕНО. ЧИ МОЖУ Я ПОДАТИ ЗАЯВУ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ?

Багато працівників поліції вигравали справи (переважно пов'язані з питаннями заробітної плати й інші трудові спори) в ЄСПЛ.

Наприклад, у справі «Мілоєвіч та інші проти Сербії» (Milojević and Others v. Serbia, № 3519/07, 43524/07 і 45247/07, рішення від 12 січня 2016 р.) Суд постановив, що невідоновлення двох звільнених заявників на посаді працівників поліції після їхнього виправдання в кримінальній справі було порушенням Європейської конвенції з прав людини. Уряд Сербії тепер має звітувати Комітету міністрів Ради Європи про заходи, яких було вжито, щоб гарантувати, що аналогічні порушення трудових прав їхніх колег більше не відбуватимуться.

ЯК МОЖНА ПРИТЯГНУТИ ДЕРЖАВУ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЛИШЕ ЗА СТАТТЯМИ 2, 3, 8 ЧИ В ПОЄДНАННІ ЗІ СТАТТЯМИ 14 І 1 ТА ПРОТОКОЛОМ № 12 ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ?

Державу можна притягнути до відповідальності згідно з Європейською конвенцією за дії чи бездіяльність її державних службовців на трьох етапах:

A. До вчинення дій чи бездіяльності, на які поширюється дія цих статей (як-от відсутність належної законодавчої бази щодо застосування сили, недосконале планування поліцейської операції) – це вважатиметься суттєвим порушенням відповідної статті Європейської конвенції з прав людини.

B. У момент, коли державний службовець вчиняє порушення цих статей або дозволяє/не запобігає (навіть якщо йому відомо про них) вчиненню таких дій (наприклад, катування з боку працівника поліції, невжиття оперативних заходів для захисту осіб від загроз із боку фізичних осіб) третіми сторонами – це називається суттєвим порушенням відповідної статті Європейської конвенції з прав людини.

C. Після вчинення дії, забороненої цими статтями, коли не розпочато ефективне розслідування для встановлення обставин діяння й покарання винних, незалежно від того чи вони були фізичними особами чи державними службовцями – це називається процесуальним порушенням відповідної статті Європейської конвенції з прав людини.

ПОРУШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ СУДОВА ПРАКТИКА

ЄСПЛ визнав, що низка держав-членів РЄ порушила Конвенцію, не забезпечивши чи не гарантувавши права ромів і мандрівників у Європі.

Нижче див. список справ, пов'язаних із проблемами, що виникають на основі різних статей Конвенції, що застосовуються до прав ромів і мандрівників.

СТАТТЯ 2 – ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА СТАТТЯ 3 – ЗАБОРОНА НЕЛЮДСЬКОГО Й ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ			
НАПАДИ З БОКУ ФІЗИЧНИХ ОСІБ			
СПРАВА	РІК	ПОРУШЕННЯ	СТАТТЯ
«Шечіч проти Хорватії» (Šečić v. Croatia)	2007	Відсутність ефективного розслідування нападу на ґрунті расової нетерпимості	Статті 3 та 14
«Ангелова та Ілієв проти Болгарії» (Angelova and Iliev v. Bulgaria)	2007	Відсутність ефективного розслідування нападу на ґрунті расової нетерпимості	Статті 3 та 14
«Бегановіч проти Хорватії» (Beganović v. Croatia)	2009	Відсутність ефективного розслідування та захисту від насильства	Стаття 3
«Кокі та інші проти Словаччини» (Koky and Others v. Slovakia)	2012	Відсутність ефективного розслідування інциденту насильства	Стаття 3
«Шкорянець проти Хорватії» (Škorjanec v. Croatia)	2017	Неналежне розслідування расово-зумовленого насильства	Стаття 3
СХОЖІ СПРАВИ	«Сейдова та інші проти Болгарії» (Seidova and Others v. Bulgaria, 2010 p.); «Дімітрова та інші проти Болгарії» (Dimitrova and Others v. Bulgaria, 2011 p.); «Балаш проти Угорщини» (Balázs v. Hungary, 2015 p.)		

ПРИКЛАДИ

- Працівник поліції жорстоко поводить з особою – порушення статті 3 (суттєве порушення).
- Працівник поліції жорстоко поводить з особою, що належить до меншини, застосовуючи до нього/неї расово-зумовлене насильство через приналежність до цієї меншини – порушення статті 3 та статті 14/статті 1 Протоколу 12 (суттєве порушення).
- Нездатність отримати докази на місці злочину – порушення статті 4 (процесуальне порушення).
- Відсутність розслідування, якщо злочин був скоєний на ґрунті ненависті – порушення статті 3 та статті 14/статті 1 Протоколу 12 (суттєве порушення).

ОКРЕМІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

- У переважній більшості справ для ЄСПЛ навряд чи можливо виявити суттєве порушення статей 2/3 в поєднанні зі статтею 14 через стандарт доказування (неспростовність) – хоча в тлумаченні Європейського суду з прав людини стандарт менш суворий, ніж відповідне кримінальне законодавство у внутрішньодержавних юрисдикціях.
- Суд також не може перекласти тягар доказування на Уряд-відповідача, оскільки це означало б вимагати від такого Уряду встановити «негативний факт» (відсутність расової мотивації) стосовно стверджуваного винуватця правопорушення.
- Ба більше, не варто забувати, що Європейський суд з прав людини не є судом третьої чи четвертої інстанції – він не перевіряє особисту винуватість.
- Суттєві порушення статті 3 в поєднанні зі статтею 14 було виявлено лише в кількох справах («Стойка проти Румунії» (Stoica v. Romania), № 42722/02, 4 березня 2008 року; «Антаєв та інші проти Росії» (Antayev and Others v. Russia), № 37966/07, 3 липня 2014 року – в обох справах поліцейські операції були чітко спрямовані виключно проти ромів і чеченців відповідно).

ПОРУШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ **СУДОВА ПРАКТИКА**

СТАТТЯ 2 – ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА СТАТТЯ 3 – ЗАБОРОНА НЕЛЮДСЬКОГО Й ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ			
НАПАДИ НА РОМСЬКІ СЕЛА			
СПРАВА	РІК	ПОРУШЕННЯ	СТАТТЯ
«Молдован (№2) та інші проти Румунії» (Moldovan (no. 2) and Others v. Romania)	2005	Відсутність покращення житлових умов, надмірна тривалість провадження, дискримінація	Статті 3, 6, 8 і 14
«Лакатус та інші проти Румунії» (Lacatus and Others v. Romania)	2005	Відсутність покращення житлових умов, надмірна тривалість провадження, дискримінація	Статті 3, 6, 8 і 14
СХОЖІ СПРАВИ	«Молдован (№1) та інші проти Румунії» (Moldovan (no. 1) and Others v. Romania, 2005 p.); «Гергелі проти Румунії» (Gergely v. Romania, 2007 p.); «Каланіос проти Румунії» (Kalanyos v. Romania, 2007 p.); «Тенасе та інші проти Румунії» (Tănase and Others v. Romania, 2009 p.)		
ПРОБЛЕМИ	ВОГНЕПАЛЬНІ РАНИ ПІД ЧАС ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ВТРУЧАННЯ ЧИ АРЕШТУ		
«Начова та інші проти Болгарії» (Nachova and Others v. Bulgaria)	2005	Використання вогнепальної зброї, відсутність ефективного розслідування, відсутність розслідування, якщо дискримінація зіграла роль у подіях	Статті 2 та 14
«Герднер та інші проти Франції» (Gerdner and Others v. France)	2014	Використання смертоносної сили	Стаття 2
СХОЖІ СПРАВИ	«Васіл Сашов Петров проти Болгарії» (Vasil Sashov Petrov v. Bulgaria, 2010 p.); «Соаре та інші проти Румунії» (Soare and Others v. Romania, 2011 p.)		
ПРОБЛЕМИ	СМЕРТЬ У МЕДИЧНО-СОЦІАЛЬНІЙ УСТАНОВІ		
«Центр правових ресурсів від імені Валентина Кампеану проти Румунії» (CLR on behalf of Valentin Câmpăeanu v. Romania)	2014	Відсутність захисту життя, відсутність ефективного розслідування	Стаття 2
ПРОБЛЕМИ	СМЕРТЬ ПІД ЧАС ПІДПАЛУ		
«Федорченко та Лозенко проти України» (Fedorchenko and Lozenko v. Ukraine)	2012	Відсутність ефективного розслідування смерті, відсутність розслідування можливих расових мотивів	Стаття 2
ПРОБЛЕМИ	СМЕРТЬ ПІД ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ ПІД ВАРТОЮ В ПОЛІЦІЇ АБО В УВ'ЯЗНЕННІ		
«Ангелова проти Болгарії» (Angelova v. Bulgaria)	2002	Ненадання медичної допомоги, відсутність ефективного розслідування	Статті 2, 3, 5 і 13
«Огнянова та Чобан проти Болгарії» (Ognyanova and Choban v. Bulgaria)	2006	Жорстоке поводження, відсутність ефективного розслідування	Статті 2, 3, 5 і 13
«Міжігарова проти Словаччини» (Mižigárová v. Slovakia)	2010	Відсутність захисту життя, відсутність ефективного розслідування	Стаття 2
«Іон Балашоу проти Румунії» (Ion Bălășoiu v. Romania)	2015	Відсутність ефективного розслідування жорстокого поводження	Стаття 3
СХОЖІ СПРАВИ	«Сейдова та інші проти Болгарії» (Seidova and Others v. Bulgaria, 2010 p.); «Дімітрова та інші проти Болгарії» (Dimitrova and Others v. Bulgaria, 2011 p.); «Балаш проти Угорщини» (Balázs v. Hungary, 2015 p.)		

СТАТТЯ 2 – ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА СТАТТЯ 3 – ЗАБОРОНА НЕЛЮДСЬКОГО Й ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

		ПОЛІЦЕЙСЬКА БРУТАЛЬНІСТЬ	
СПРАВА	РІК	ПОРУШЕННЯ	СТАТТЯ
«Бекос і Кутропулос проти Греції» (Bekos and Koutropoulos v. Greece)	2005	Жорстоке поводження, відсутність ефективного розслідування	Статті 3 та 14
«Жашар проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (Jašar v. “TheformerYugoslav RepublicofMacedonia”)	2007	Відсутність ефективного розслідування жорстокого поводження з боку поліції	Стаття 3
«Кобзару проти Румунії» (Cobzaruv. Romania)	2007	Жорстоке поводження, відсутність ефективного розслідування, відсутність розслідування можливих расових мотивів	Статті 3 та 14
«Петропулу-Цакіріс проти Греції» (Petrovoulou-Tsakiris v. Greece)	2007	Жорстоке поводження, відсутність ефективного розслідування, відсутність розслідування можливих расових мотивів	Статті 3 та 14
«Стойка проти Румунії» (Stoica v. Romania)	2008	Жорстоке поводження, відсутність ефективного розслідування, відсутність розслідування можливих расових мотивів	Статті 3 та 14
«Борбала Кісс проти Угорщини» (BorbálaKiss v. Hungary)	2012	Жорстоке поводження, відсутність ефективного розслідування	Стаття 3
«Боака та інші проти Румунії» (BoacăandOthers v. Romania)	2016	Жорстоке поводження, відсутність ефективного розслідування, відсутність розслідування можливих расових мотивів	Статті 3 та 14
«Адам проти Словаччини» (Adam v. Slovakia)	2016	Жорстоке поводження, відсутність ефективного розслідування	Стаття 3
«Фогарасі та інші» (FogarasiandOthers) (LacatusandOthers v. Romania)	2017	Жорстоке поводження, відсутність ефективного розслідування	Стаття 3
СХОЖІ СПРАВИ	«Дзелядінов та інші проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (DzeladinovandOthers v. “TheformerYugoslavRepublicofMacedonia”, 2008 p.); «Сулейманов проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (Sulejmanov v. “TheformerYugoslavRepublicofMacedonia”, 2008 p.); «Карабулеа проти Румунії» (Carabulea v. Romania, 2010 p.); «Сьоркан проти Румунії» (CiorcanandOthers v. Romania, 2015 p.), «Георгіта та Алексе проти Румунії» (GheorghităandAlexe v. Romania, 2016 p.)		
ПРОБЛЕМИ	ПРИМУСОВА СТЕРИЛІЗАЦІЯ РОМСЬКИХ ЖІНОК		
«V.C. проти Словаччини» (V.C. v. Slovakia)	2011	Відсутність правових гарантій репродуктивного здоров'я, медичне втручання	Статті 3 та 8
«N.B. проти Словаччини» (N.B. v. Slovakia)	2011	Аналогічна проблема	Статті 3 та 8
«IG., M.K. та R.H. проти Словаччини» (IG., M.K. and R.H. v Slovakia)	2012	Аналогічна проблема	Статті 3 та 8
«R.K. проти Чеської Республіки» (R.K. v. CzechRepublic)	2012	Аналогічна проблема	Мирне врегулювання
ПРОБЛЕМИ	ЗАБОРОНА ПРИМУСОВОЇ ПРАЦІ		
«M. та інші проти Італії та Болгарії» (M. andOthers v. ItalyandBulgaria)	2012	Відсутність ефективного розслідування примусової праці, сексуальне насильство	Стаття 3

СТАТТЯ 5 – ПРАВО НА СВОБОДУ ТА БЕЗПЕКУ Й СТАТТЯ 6 – ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД			
ПРОБЛЕМИ	УВ'ЯЗНЕННЯ, ДЕПОРТАЦІЯ, ПОСТАНОВИ СУДУ		
СПРАВА	РІК	ПОРУШЕННЯ	СТАТТЯ
«Чонка проти Бельгії» (<i>Čonka v. Belgium</i>)	2002	Колективне вигнання; відсутність належного процесу; арешт	Стаття 5
«Сеферовіч проти Італії» (<i>Seferovic v. Italy</i>)	2011	Незаконне ув'язнення, депортація	Стаття 5
«К.Н. та інші проти Словаччини» (К.Н. and Others v. Slovakia)	2009	Відсутність ефективного доступу до суду	Стаття 6
«Параскева Тодорова проти Болгарії» (<i>Paraskeva Todorova v. Bulgaria</i>)	2010	Дискримінаційне обґрунтування суду	Статті 6 і 14
СТАТТЯ 8 – ПРАВО НА ПРИВАТНЕ ТА СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ			
ПРОБЛЕМИ	ПРИМУСОВІ ВИСЕЛЕННЯ Й АЛЬТЕРНАТИВНЕ ЖИТЛО		
«БорбалаКісс проти Угорщини» (<i>Borbála Kiss v. Hungary</i>)	2004	Відсутність процесуальних гарантій, пов'язаних із виселенням	Стаття 8
«Йорданова проти Болгарії» (<i>Yordanova v. Bulgaria</i>)	2012	Відсутність пропорційності під час оцінювання впливу виселення на соціально незахищені групи	Стаття 8
«Вінтерштайн та інші проти Франції» (<i>Winterstein and Others v. France</i>)	2013	Неврахування спеціальних потреб соціально вразливої групи, пов'язаних із виселенням	Стаття 8
«Богдонавічус та інші проти Росії» (<i>Bogdanavicius and Others v. Russia</i>)	2016	Відсутність перевірки пропорційності виселення	Стаття 8
СТАТТЯ 8 – ПРАВО НА ПРИВАТНЕ ТА СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ			
«Коннорз проти Сполученого Королівства» (Connors v. UK)	2014	Відсутність процесуальних гарантій, пов'язаних із виселенням	Стаття 8
«Йорданова проти Болгарії» (<i>Yordanova v. Bulgaria</i>)	2012	Відсутність пропорційності під час оцінювання впливу виселення на соціально незахищені групи	Стаття 8
«Вінтерштайн та інші проти Франції» (<i>Winterstein and Others v. France</i>)	2013 2016	Неврахування спеціальних потреб соціально вразливої групи, пов'язаних із виселенням	Стаття 8
«Богдонавічус та інші проти Росії» (<i>Bogdanavicius and Others v. Russia</i>)		Відсутність перевірки пропорційності виселення	Стаття 8
ПРОБЛЕМИ	ЗАХИСТ ВІД РАСОВО-ЗУМОВЛЕНИХ СЛОВЕСНИХ ОБРАЗ, ПЕРЕСЛІДУВАННЯ		
«М. та інші проти Італії та Болгарії» (<i>M. and Others v. Italy and Bulgaria</i>)	2016	Неналежне розслідування расово-зумовленого насильства, антиромські марші	Стаття 8
«Кіралі та Домотор» (<i>Király and Dömötör v. Hungary</i>)	2017	Неналежне розслідування расово-зумовленого насильства, антиромські марші	Стаття 8

**СТАТТЯ 2/ПРОТОКОЛ 1 – ПРАВО НА ОСВІТУ
ПРОБЛЕМИ ПОМІЩЕННЯ РОМСЬКИХ ДІТЕЙ В ОКРЕМІ ШКОЛИ**

СПРАВА	РІК	ПОРУШЕННЯ	СТАТТЯ
«D.H та інші проти Чеської Республіки» (D.H and Others v. Czech Republic)	2007	Непряма дискримінація через відокремлення ромських дітей у школи для дітей з психічними розладами	Статті 2 та 14 Протокол №1
«Сампаніс та інші проти Греції» (Sampanis and Others v. Greece)	2008	Дискримінація через відокремлення ромських дітей в прибудові до початкової школи	Статті 2 та 14 Протокол №1
«Орсус та інші проти Хорватії» (Orsus and Others v. Croatia)	2010	Непряма дискримінація через відокремлення ромських дітей в окремі класи	Статті 2 та 14 Протокол №1
«Сампаніс та інші проти Греції» (Sampanis and Others v. Greece)	2012	Дискримінація через відокремлення ромських дітей у школу лише для ромів	Статті 2 та 14 Протокол №1
«Хорват і Кісс проти Угорщини» (Horvath and Kiss v. Hungary)	2013	Непряма дискримінація через відокремлення ромських дітей у школи для дітей з психічними розладами	Статті 2 та 14 Протокол №1
«Лавіда та інші» (Lavida and Others v. Greece)	2013	Дискримінація через відокремлення ромських дітей у школу лише для ромів	Статті 2 та 14 Протокол №1

**СТАТТЯ 1/ПРОТОКОЛ 1 – ЗАХИСТ МАЙНА
ПРОБЛЕМИ НЕДІЙСНІСТЬ РОМСЬКИХ ШЛЮБІВ, ПЕНСІЯ ГОДУВАЛЬНИКА**

«Муньос Діас проти Іспанії» (MuñozDíaz v. Spain)	2009	Дискримінація через відмову у визнанні ромського шлюбу та пенсії годувальника	Статті 1 і 14 Протокол №1
--	------	---	------------------------------

**СТАТТЯ 3/ПРОТОКОЛ 1 – ПРАВО НА ВІЛЬНІ ВИБОРИ
ПРОБЛЕМИ ЗАБОРОНА ДЛЯ РОМІВ ВИСУВАТИ СВОЮ КАНДИДАТУРУ НА ВИБОРАХ**

«Сейдич та Фінці проти Боснії і Герцеговини» (Sejdic and Finci v. Bosnia and Herzegovina)	2009	Дискримінаційні положення, що передбачають право лише для людей, що заявляють про боснійське, хорватське чи сербське походження	Статті 3 та 14 Протокол №1
---	------	---	-------------------------------

НЕДИСКРИМІНАЦІЯ В МІЖНАРОДНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

ЧИ Є ДИСКРИМІНАЦІЯ ОСНОВНИМ ЕЛЕМЕНТОМ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА?

**ПРИНЦИП НЕДИСКРИМІНАЦІЇ – ОДИН ІЗ
НАЙВАЖЛИВІШИХ І ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ
МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ПРАВ
ЛЮДИНИ.**

- Недискримінація – одна з центральних тем міжнародного правозахисного законодавства. Це поняття включено в Хартію ООН, Загальну декларацію про права людини та всі наступні основні правозахисні документи й угоди.
- Недискримінація – основний принцип Європейського законодавства, зокрема Європейської конвенції з прав людини й пов'язаних правових документів РЄ.

**ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ
(ЄСПЛ) ГАРАНТУЄ ЗАХИСТ ВІД ДИСКРИМІНАЦІЇ,
ЗОКРЕМА З БОКУ ПОЛІЦІЇ.**

- ЄСПЛ забезпечує гарантії захисту прав людини й захист від дискримінації за статтею 14.
- Протокол 12 до Конвенції передбачає захист, що поширюється на користування правами, викладеними в національному законодавстві, і гарантує, що жоден орган державної влади, зокрема поліція, не може дискримінувати жодну особу.

ДИСКРИМІНАЦІЯ ВІДБУВАЄТЬСЯ, КОЛИ ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ БЕЗ ОБ'ЄКТИВНИХ ЧИ ЗРОЗУМІЛИХ ПРИЧИН:

- ставиться до особи менш сприятливо, ніж до інших в аналогічній ситуації, на основі певних характеристик;
- не ставиться до людей по-різному, коли вони перебувають у суттєво різних ситуаціях;
- застосовує очевидно нейтральну політику в спосіб, що має непропорційний вплив на осіб чи груп.

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗАБОРОНЯЄ ДИСКРИМІНАЦІЮ ЗА БУДЬ-ЯКОЮ ОЗНАКОЮ

- Зокрема, стаття 14 забороняє дискримінацію за ознакою «статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою».
- Термін «інша ознака» дозволяє поширити захист статті 14 до інших явно не зазначених ознак, як-от сексуальна орієнтація особи, інвалідність, ВІЛ-статус, сімейний стан тощо.
- З моменту свого заснування й до грудня 2016 року ЄСПЛ виніс понад 250 рішень про виявлення дискримінації за різними ознаками.

Загальні правозахисні угоди, що забороняють дискримінацію

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права; Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Конвенція про права дитини.

Загальні декларації, що забороняють дискримінацію

Загальна декларація прав людини; Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань; Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин.

Правозахисні угоди Ради Європи, що забороняють дискримінацію

Європейська конвенція з прав людини; Європейська соціальна хартія та Європейська соціальна хартія (переглянута); Рамкова конвенція про захист національних меншин.

На думку ЄСПЛ, «дискримінація означає різне ставлення, без об'єктивного й виправданого обґрунтування, до людей у відносно однакових ситуаціях».

РОМИ ТА МАНДРІВНИКИ, ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА ПОЛІЦІЯ СТАНДАРТИ НА ПРАКТИЦІ

СТАНДАРТИ, ВСТАНОВЛЕНІ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ РОБОТИ ПОЛІЦІЇ З ПИТАННЯМИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

ПОЛІЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАНА БОРОТИСЯ З ЕТНІЧНОЮ ДИСКРИМІНАЦІЄЮ

ЄСПЛ неодноразово постановляв, що органи державної влади, зокрема поліція, повинні застосовувати всі доступні засоби боротьби з расизмом і етнічною дискримінацією.

ПОЛІЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАНА РОЗСЛІДУВАТИ ЕТНІЧНУ ДИСКРИМІНАЦІЮ

ЄСПЛ постановив, що в разі існування підозри про расово-зумовлене ставлення, що призвело до акту насильства, особливо важливо, щоб офіційне розслідування проводили ретельно й неупереджено, враховуючи потребу в постійному підтвердженні засудження суспільством расизму й етнічної ворожості.

ПОЛІЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАНА ВЖИВАТИ ВСІХ ОБҐРУНТОВАНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ЕТНІЧНО-ЗУМОВЛЕНИХ МОТИВІВ

Держави мають загальне зобов'язання за статтями 2 та 3 Конвенції проводити ефективне розслідування у випадках позбавлення життя чи жорстокого поводження з боку поліції.

ЄСПЛ постановив, що цього зобов'язання потрібно дотримуватися без дискримінації.

Органи державної влади мають додатковий обов'язок вживати всіх обґрунтованих заходів для виявлення расистського мотиву та встановлення того, чи не відіграли у відповідних подіях роль етнічна ворожість і упередження.

ВРАЗЛИВЕ СТАНОВИЩЕ РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ ВИМАГАЄ РЕТЕЛЬНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З БОКУ ПОЛІЦІЇ

Зазначаючи, що роми стали особливим видом соціально незахищеної та вразливої меншини, ЄСПЛ постановив, що вони вимагають спеціального захисту. Наприклад, у випадку правопорушень, скоєних на шкоду соціально вразливим групам, потрібне ретельне розслідування.

ПОЛІЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАНА РОЗСЛІДУВАТИ ДОСТОВІРНІ ЗАЯВИ ПРО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ РОМІВ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ

Коли особа достовірно стверджує, що стала предметом переслідування на ґрунті ненависті, словесних образ і фізичних погроз, поліція зобов'язана вживати всіх обґрунтованих заходів, щоб встановити, чи вплинули на це етнічна ворожість і упередження.

у цілому судова практика ЄСПЛ розрізняє між явною (прямою) і прихованою (непрямою) дискримінацією.

ПРЯМА ДИСКРИМІНАЦІЯ трапляється, коли до певних категорій осіб ставляться відмінно, хоча для такого відмінного ставлення немає об'єктивного й обґрунтованого виправдання.

ЄСПЛ стверджує, що повинна бути відмінність у поводженні з особами у відносно однакових ситуаціях, які ґрунтуються на визначених характеристиках.

НЕПРЯМА ДИСКРИМІНАЦІЯ трапляється, коли загальна політика чи захід, які є очевидно нейтральними, мають непропорційно упереджені наслідки на осіб або груп осіб, попри те, що така політика чи захід не спрямовані на цю групу.

Насправді стаття 14 не забороняє державі-члену ставитися до груп відмінно, щоб виправити «фактичні нерівності» між ними. За певних обставин відсутність спроб виправити нерівність через відмінне ставлення може призвести до порушення статті.

РАСОВА ЧИ ЕТНІЧНА ДИСКРИМІНАЦІЯ вимагає ретельної реакції від поліції.

На думку ЄСПЛ, дискримінація за ознакою етнічного походження особи – особливо обурливий вид дискримінації й з огляду на її згубні наслідки, вимагає від органів державної влади особливої пильності та сильної реакції.

ДИСКРИМІНАЦІЙНІ ЗАУВАЖЕННЯ ТА РАСИСТСЬКІ ОБРАЗИ З БОКУ ПОЛІЦІЇ МАЄ ВВАЖАТИСЯ ОБТЯЖЛИВИМ ЧИННИКОМ

ЄСПЛ постановив, що дискримінаційні зауваження та расистські образи мають вважатися обтяжливим чинником під час розгляду певного випадку жорстокого поводження у світлі статті 3.

РОМИ ТА МАНДРІВНИКИ, ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА ПОЛІЦІЯ СУДОВА ПРАКТИКА

РІК	СПРАВА	ДЕРЖАВА	ПОРУШЕННЯ	ПРОБЛЕМА
16.04.2019	«Лінгурар» (Lingurar)	Румунія	Статті 3 та 14	Жорстоке поводження з боку поліції, етнічне профілювання, проведене поліцією
11.12.2018	«ЛакатшоватаЛака тош» (LakatosovaandLakatos)	Словацька Республіка	Статті 2 та 14	Відсутність розслідування расистських мотивів
16.10.2018	«Лінгурартаінші» (Lingurarandothers)	Румунія	Статті 3 та 14	Надмірне застосування сили, відсутність розслідування заяв про расово-зумовлене насильство
5.12.2017	«Алковіч» (Alkovic)	Чорногорія	Статті 8 і 14	Відсутність ефективного розслідування, відсутність захисту від актів із дискримінаційними мотивами
31.10.2017	M.F	Угорщина	Статті 3 та 14	Жорстоке поводження з боку поліції, відсутність ефективного розслідування, відсутність розслідування можливих расистських мотивів
28.03.2017	«Шкорянець» (Škorjanec)	Хорватія	Статті 3 та 14	Неналежне розслідування насильства на ґрунті ненависті
12.01.2016	«Боака та інші проти Румунії»	Румунія	Статті 3 та 14	Поліція, відсутність розслідування дискримінаційних заяв
27.01.2015	«Сьоркантаінші» (CiorcanandOther)	Румунія	Статті 2 та 14	Поліція, відсутність розслідування дискримінаційних мотивів
20.10.2015	«Балаш» (Balázs)	Угорщина	Статті 3 та 14	Насильство з боку фізичних осіб Неефективне розслідування, належно не враховано расистські/етнічні мотиви
13.11.2012	«ЛакатуштаіншіпротиРумунії»	Румунія	Статті 6, 8 і 14	Насильство з боку фізичних осіб. Упереджені судові рішення, відмова влади виправити порушення
20.09.2012	«Федорченко, Лозенко» (Fedorchenko, Lozenko)	Україна	Статті 2 та 14	Насильство з боку фізичних осіб. Відсутність розслідування можливих расистських/етнічних мотивів злочинів.
22.03.2010	«ПараскеваТодорова» (ParaskevaTodorova)	Болгарія	Статті 6 і 14	Упереджене рішення суду через етнічну приналежність
04.03.2010	«Стойка» (Stoica)	Румунія	Статті 6 і 14	Поліція. Расово-упереджені розслідування прокурорів і поліції. Дискримінаційне ставлення з боку поліції.
06.12.2007	«ПетропулуЦакіріс» (PetropoulouTsakiris)	Греція	Статті 3 та 14	Поліція. Відсутність розслідування можливих расових мотивів, дискримінаційне ставлення з боку поліції
26.07.2007	«Ангеловаталієв» (AngelovaandIliev)	Болгарія	Статті 2 та 14	Поліція. Неналежний розгляд, а відтак звинувачення в расово-зумовлених злочинах
26.07.2007	«Кобзару» (Cobrazu)	Румунія	Статті 3, 13 і 14	Расово-упереджене прокурорське розслідування, відсутність розслідування можливих расистських мотивів
31.05.2007	«Шечіч» (Šečić)	Хорватія	Статті 3 та 14	Насильство з боку фізичних осіб. Нездатність поліції розглянути расово-зумовлений злочин
13.12.2005	«БекосіКутрополос» (Bekos, Koutropoulos)	Греція	Статті 3 та 14	Поліція. Расово-зумовлене насильство. Відсутність розслідування того факту, чи дискримінація зіграла роль в інцидентах
12.07.2005	«Молдовантаінші» (MoldovanandOthers)	Румунія	Статті 6, 8 і 14	Насильство з боку фізичних осіб. Упереджені судові рішення, відмова влади виправити порушення
06.07.2005	«Начоватаінші» (NachovaandOthers)	Болгарія	Статті 2 та 14	Поліція. Відсутність розслідування можливих расових мотивів, дискримінаційне ставлення з боку поліції

СТЕРЕОТИПІЙ УПЕРЕДЖЕННЯ

АНТИЦИГАНІЗМ

ЩО ТАКЕ СТЕРЕОТИП?

Стереотипи – «фіксоване уявлення, яке людина має про когось чи щось, особливо якщо це хибне уявлення» (Кембриджський словник).

ДЕ ПРОЯВЛЯЄТЬСЯ АНТИЦИГАНІЗМ?

Антициганізм: проявляється у використанні стигматизуючих антиромських висловлювань у публічному дискурсі, особливо в політиці та ЗМІ. Інтернет усе частіше використовують як платформу для прояву антициганізму й організації груп, які просувають це явище. (Рада Європи, Права людини ромів і мандрівників у Європі)

ЩО ТАКЕ УПЕРЕДЖЕННЯ?

Упередження – «несправедлива чи необґрунтована думка або почуття, особливо, коли вони сформовані без достатніх роздумів або знання» (Кембриджський словник).

Стереотипи – це необґрунтовані судження та кліше, а упередження – це необґрунтовані почуття страху та неприязні.

ЩО ТАКЕ УПЕРЕДЖЕННЯ?

Соціальне поняття «циганська злочинність» мало суттєвий негативний вплив на соціальний статус ромської громади, яку сприймали як таку, що схильна вчиняти злочини. Це поняття не лише стереотипне за своєю природою, але також є проявом расизму.

ЩО ТАКЕ АНТИЦИГАНІЗМ?

Комісар Ради Європи з прав людини зазначає: «Антициганізм – термін, що позначає спеціальний прояв упередження, хибних уявлень чи стереотипів, які мотивують повсякденну поведінку багатьох представників груп більшості щодо представників громад ромів і мандрівників, що глибоко вкоренився в Європі». (Рада Європи, Права людини ромів і мандрівників у Європі).

ВИЗНАЧЕННЯ АНТИЦИГАНІЗМУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ РАДИ ЄВРОПИ ПРОТИ РАСИЗМУ ТА НЕТЕРПИМОСТІ

Спеціальна форма расизму, ідеологія, заснована на расовій перевазі, форма дегуманізації й інституційного расизму, підкріплена історичною дискримінацією, що проявляється, зокрема, через насильство, мову ненависті, експлуатацію, стигматизацію та найяскравіший вид дискримінації.

СТЕРЕОТИПИ Й УПЕРЕДЖЕННЯ СТАНДАРТИ НА ПРАКТИЦІ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПРОБЛЕМА РАСИЗМУ НА ОСНОВІ УПЕРЕДЖЕННЯ ПРО «ЦИГАНСЬКУ ЗЛОЧИННОСТІ»

- У справі «Вона проти Угорщини» (Vona v. Hungary) ЄСПЛ зазначив, що організацію низки мітингів нібито для стримування «циганської злочинності» за допомогою військових парадів можна вважати впровадженням політики расової сегрегації.
- ЄСПЛ зазначив, що марші залякування можна розглядати як перші кроки до реалізації певного бачення «закону та правопорядку», що є расистським за своєю суттю; «Вона проти Угорщини» (Vona v. Hungary, 2013 р.) і «R.B. проти Угорщини» (R.B. v. Hungary, 2016 р.).
- У справі «Кіралі та Домотор» ЄСПЛ згадав про мітинг, який у цілому доволі чітко був спрямований на ромську меншину, яка начебто відповідальна за «циганську злочинність», маючи намір залякати цю соціально вразливу групу; «Кіралі та Домотор проти Угорщини» (KirályandDömötör v. Hungary), 2017 р.

НЕГАТИВНІ СТЕРЕОТИПИ МОЖУТЬ ВПЛИНУТИ НА ПОЧУТТЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ВЛАСНОЇ ГІДНОСТІ

- ЄСПЛ наголосив, що будь-які негативні стереотипи щодо групи, коли вони досягають певного рівня, можуть вплинути на відчуття ідентичності групи та почуття власної гідності її членів. У цьому сенсі можна вважати, що вони впливають на особисте життя представників такої групи. «Аксу проти Туреччини» (Aksu v. Turkey), 2012 р., і «R.B. проти Угорщини» (R.B. v. Hungary), 2016 р.

СТЕРЕОТИПИ Й УПЕРЕДЖЕННЯ МОЖУТЬ ВКАЗУВАТИ НА ТЕ, ЩО ПОЛІЦІЯ НЕ Є РАСОВО-НЕЙТРАЛЬНОЮ

- У справі «Стойка проти Румунії» (Stoicavs. Romania) ЄСПЛ постановив, що «твердження з поліцейського звіту, які описують начебто агресивну поведінку селян як «чисто циганську», є явно стереотипними й доводять, що працівники поліції не були расово-нейтральними ні під час самих інцидентів, ні впродовж розслідування».
- Суд був незадоволений тим, що військовий прокурор жодним чином не звернув увагу на твердження в поліцейському звіті, де стверджували поведінку селян описано як «чисто циганську», хоча такі висловлювання є явно стереотипними. «Стойка проти Румунії» (Stoica v. Romania), 2008 р.

- У справі «ПетропулуЦакіріс» ЄСПЛ зазначив, що заступник начальника поліції робив упереджені загальні коментарі щодо ромського походження заявника в процесі всього адміністративного розслідування. Зокрема, Суд був вражений звітом про результати неофіційного адміністративного розслідування. Він вважає, що загальне твердження про те, що висловлені ромами скарги були перебільшені та були частиною їхньої «звичайної тактики, спрямованої звести наклеп працівників поліції з очевидною метою послаблення будь-якої форми поліцейського контролю», вказують на загальне дискримінаційне ставлення з боку органів влади. «ПетропулуЦакіріс проти Греції» (PetropoulouTsakiris v. Greece), 2008 р.

СТЕРЕОТИПИ Й УПЕРЕДЖЕННЯ МОЖУТЬ ВКАЗУВАТИ НА ТЕ, ЩО ПРОКУРОРИ НЕ Є РАСОВО-НЕЙТРАЛЬНИМИ

- У справі «Кобзару проти Румунії» (Cobzaru v. Romania) ЄСПЛ виявив, що упереджені зауваження прокурорів щодо ромського походження заявників показують загальне дискримінаційне ставлення органів державної влади.
- Прокурор зазначив, що заявник і його батько були відомі як «антисоціальні елементи, схильні до насильства та крадіжок», що постійно конфліктують із «представниками своєї етнічної групи». Крім того, прокурор визначив, що С.М., який «також був циганом», заперечував, що побив заявника, з «очевидних причин». Прокурор вважав, що заяви С.М. не можна враховувати, оскільки вона також була циганкою й до того ж двоюрідною сестрою заявника, а тому її свідчення були нещирими та суб'єктивними. ЄСПЛ, «Кобзару проти Румунії» (Cobzaru v. Romania), 2007 р.

ПОЛІЦІЯ МОЖЕ ЗІГРАТИ ПОЗИТИВНУ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ВІД ПРОЯВІВ УПЕРЕДЖЕННЯ ТА РАСИЗМУ

- У справі Сампаніса батьки неромського походження кілька разів протестували проти зарахування ромських дітей у школу, блокуючи вхід у неї, викрикуючи та показуючи антиромські повідомлення: «Жоден ром не заїде в школу. Ви не потрапите в неї!» або «Школа закрита через проблеми з циганами».
- Протистояння перед школою вдалось уникнути через швидке втручання поліції.
- З допомогою поліції ромські діти змогли піти в школу.
- З першого дня інцидентів працівники поліції розміщувалися за межами школи, щоб охороняти вхід і вихід для ромських учнів.
- У своєму рішенні в справі «Сампаніс» ЄСПЛ назвав антиромські прояви «расистськими інцидентами, які відбулися перед початковою школою». Суд зазначив: «поліція кілька разів виїжджала до початкової школи [...], щоб підтримувати порядок і запобігати вчиненню незаконних дій проти учнів ромського походження. Утім це не виключає припущення про те, що вказані вище випадки мали вплив на подальше рішення органів державної влади щодо розміщення учнів ромського походження в прибудові до початкової школи».

СТЕРЕОТИПІЙ УПЕРЕДЖЕННЯ

СУДОВА ПРАКТИКА

РІК	СПРАВА	ДЕРЖАВА	ПОРУШЕННЯ	ПРОБЛЕМА
16.04.2019	«Лінгурар» (Lingurar)	Румунія	Статті 3 та 14	Жорстоке поводження з боку поліції, етнічний профайлінг, проведений поліцією
17.01.2017	«Кіралі та Домотор» (Király and Dömötör)	Угорщина	Стаття 8	Відсутність захисту від проявів расизму
12.04.2016	R.B.	Угорщина	Стаття 8	Неналежне розслідування тверджень заявника про расово-зумовлене насильство
09.07.2013	«Вона»	Угорщина	Стаття 11	Розпуск асоціації через антиромські демонстрації
28.05.2013	«Лавіда та інші» (Lavida and Others)	Греція	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація в освіті
29.01.2013	«Хорват і Кісс» (Horvath and Kiss)	Угорщина	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація в освіті
11.12.2012	«Сампани та інші» (Sampani and Others)	Греція	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація в освіті
13.11.2012	«Лакатус та інші» (Lacatus and Others)	Румунія	Статті 6, 8 і 14	Насильство з боку фізичних осіб. Упереджені судові рішення, відмова влади виправити порушення
20.09.2012	«Федорченко, Лозенко» (Fedorchenko, Lozenko)	Україна	Статті 2 та 14	Насильство з боку фізичних осіб. Відсутність розслідування можливих расистських/етнічних мотивів злочинів.
12.06.2012	N.B.	Словаччина	Статті 3 та 8	Примусова стерилізація. Відсутність правових гарантій репродуктивних прав
24.04.2012	«Йорданова та інші» (Yordanova and Others)	Болгарія	Стаття 8	Примусове виселення та відсутність альтернативного житла

СТЕРЕОТИПИЙ УПЕРЕДЖЕННЯ СУДОВА ПРАКТИКА

РІК	СПРАВА	ДЕРЖАВА	ПОРУШЕННЯ	ПРОБЛЕМА
15.03.2012	«Аксу» (Aksu)	Туреччина	Стаття 8	Публікації, що ображають ромську спільноту
8.11.2011	V.C.	Словаччина	Статті 3 та 8	Примусова стерилізація. Відсутність правових гарантій репродуктивних прав
22.03.2010	«Параскева Тодорова» (Paraskeva Todorova)	Болгарія	Статті 6 і 14	Упереджене рішення суду через етнічну приналежність
16.03.2010	«Орсус» (Orsus)	Хорватія	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація в освіті
4.03.2008	«Стойка» (Stoica)	Румунія	Статті 3 та 14	Поліція. Расово-упереджені розслідування прокурорів і поліції. Дискримінаційне ставлення з боку поліції.
11.12.2012	«Сампані та інші» (Sampani and Others)	Греція	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація в освіті
12.11.2007	«D.H. та інші» (D.H. and Others)	Чеська Республіка	Статті 2 та 14 Протокол 1	Дискримінація в освіті
06.12.2007	«ПетропулуЦакіріс» (Petropoulou Tsakiris)	Греція	Статті 3 та 14	Поліція. Відсутність розслідування можливих расових мотивів, дискримінаційне ставлення з боку поліції
12.07.2005	«Молдован та інші» (Moldovan and Others)	Румунія	Статті 6, 8 і 14	Насильство з боку фізичних осіб. Упереджені судові рішення, відмова влади виправити порушення
27.05.2004	«Коннорз» (Connors)	Сполучене Королівство	Стаття 8	Примусове виселення та відсутність альтернативного житла

РОЗДІЛ 4

ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ В КОНТЕКСТІ СТАНДАРТІВ РАДИ ЄВРОПИ

- Визначення та розуміння поняття злочину на ґрунті ненависті та расистського інциденту
- Злочини, скоєні учасниками екстремістських груп
- Марші ненависті – правопорушення, вчинені під час демонстрацій расистськими/екстремістськими правими групами в поселеннях і кварталах ромів і мандрівників
- Безпідставні напади на ромів і мандрівників
- Жертва злочину на ґрунті ненависті за аналогією/помилкове переконання
- Змішані мотиви злочинів на ґрунті ненависті
- Мова ворожнечі: особлива форма злочинів на ґрунті ненависті

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ ТА РАСИСТСЬКОГО ІНЦИДЕНТУ

СТАНДАРТИ НА ПРАКТИЦІ

ЩО ТАКЕ ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ РАСОВОЇ НЕТЕРПИМОСТІ?

Під злочином на ґрунті ненависті (також відомий як «злочин на ґрунті ненависті» та «злочин через упередження») ми маємо на увазі кримінальний злочин, скоєний навмисно проти особи або її майна, виключно чи частково через фактичне або можливе володіння такою особою або об'єктом чи їх зв'язок із певною ознакою (як-от раса, релігія, інвалідність), передбаченою в законі.

Поширена помилкова думка, що жертвами злочинів на ґрунті ненависті можуть стати лише певні особи (наприклад, представники меншин). Це не так.

- Жертва злочину на ґрунті ненависті не мусить бути представником соціально вразливої групи. Насправді жертвою такого злочину може стати будь-хто. Це тому, що важливим для класифікації злочину як такого, що вчинений на ґрунті расової нетерпимості, є переконання кривдника в тому, що його жертва є представником певної групи.

ЧОМУ ПОЛІЦІЯ ПОВИННА НАДАВАТИ ПРІОРИТЕТУ ЗЛОЧИНАМ НА ҐРУНТІ РАСОВОЇ НЕТЕРПИМОСТІ?

ЄСПЛ визнав особливо згубний вплив злочинів на ґрунті ненависті на жертв і постановив, що органи поліції та прокуратури повинні надавати перевагу розслідуванню таких злочинів і покаранню за них:

- «Ставлення до расово-зумовленого насильства та брутальності так само, як до справ, що не мають расистського підтексту, означатиме ігнорування специфіки дій, що особливо згубні для основних прав. Нездатність розрізнити поведінку в ситуаціях, що є суттєво відмінними, може становити несправедливе поводження, що суперечить статті 14 Конвенції».

ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

**ПОЛІЦІЯ МОЖЕ ЗІГРАТИ ПОЗИТИВНУ РОЛЬ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ВІД ПРОЯВІВ УПЕРЕДЖЕННЯ ТА
РАСИЗМУ**

**Кримінальне правопорушення, вчинене на ґрунті
упередження**

Якщо перекласти цю формулу термінами ЄСПЛ, злочин на ґрунті ненависті – це:

Дія/бездіяльність, що порушує статті 2, 3, 8 (що прирівнюється до кримінального правопорушення за формулою вище), вчинена проти осіб через наявність у них однієї з ознак, описаних у статті 14/статті 1 Протоколу 12 (що у формулі вище прирівнюється до упередженої мотивації).

ЗЛОЧИНИ, СКОЄНІ ЧЛЕНАМИ ЕКСТРЕМІСТСЬКИХ ГРУП

СТАНДАРТИ НА ПРАКТИЦІ

Расистські інциденти: потенційні передвісники злочину на ґрунті расової нетерпимості

Зі злочином на ґрунті ненависті пов'язане поняття, яке визначено в Загальній Рекомендації ECRİ щодо політики № 11 про подолання расизму та расової дискримінації в роботі поліції (2007) як «будь-який інцидент, який жертва або інша особа вважає расистським».

Не кожний расистський інцидент становитиме злочин на ґрунті ненависті, утім кожний інцидент потрібно ретельно розслідувати, щоб встановити, чи є він таким злочином. Кожний расистський інцидент потрібно реєструвати, оскільки він може надати важливу інформацію у випадку подальшого вчинення злочину на ґрунті ненависті (тобто злочину, скоєного особою, що в минулому робила багато протиромських заяв).

Вибір такого широкого визначення терміну «расистський інцидент» важливий із декількох причин:

- він повідомляє жертвам злочинів на ґрунті ненависті, що їхні голоси будуть почуті, а самі вони можуть бути впевнені в поліції та довіряти їй;
- він дає змогу поліції скласти комплексну картину ситуацій щодо виникнення та проявів расизму в суспільстві, а також відстежувати реакцію системи кримінальної юстиції на це явище;
- він гарантує, що всі потенційно расово-зумовлені злочини будуть ефективно розслідуватися, наприклад гарантує, що поліція вживатиме всіх належних заходів на місці злочину, щоб отримати необхідні докази. Натомість запізнiла кваліфікація злочину як расово-зумовленого може позбавити органи поліції та прокуратури важливих матеріалів;
- він допомагає поліції зрозуміти мотиви винуватця злочину й може пояснити його подальшу кримінальну поведінку;
- важливий інструмент для забезпечення того, що всі расистські інциденти належно відстежуються та реєструються, – застосування форми расистського інциденту, приклад якої наведено в Додатку до Довідника.

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ

Винуватці злочинів на ґрунті ненависті можуть не повідомляти про свою расистську мотивацію (наприклад, не робити явно расистські зауваження під час вчинення злочину чи не залишати видимі ознаки расизму). Попри це, часто фактичні обставини злочину дозволяють поліції запідозрити наявність расової мотивації, тим самим породжуючи обов'язок розслідувати.

ПРЕЦЕДЕНТ

«Шечіч проти Хорватії» (Šečić v. Croatia) – 40116/02, рішення від 31 травня 2007 року

- У квітні 1999 року два невідомі чоловіки напали на заявника, особу ромського походження, коли він збирав металобрухт у Загребі. Вони побили його дерев'яними дошками й викрикували образи, поки двоє інших чоловіків стояли на сторожі. Невдовзі після цього прибула поліція, опитала людей на місці злочину та здійснила безуспішний пошук нападників. Заявник отримав численні переломи ребер, йому діагностували посттравматичний стресовий розлад.
- У липні 1999 року його адвокат подав кримінальну скаргу. Прокурор проігнорував інформацію про те, що особи, відповідальні за напад на заявника, також здійснили низку інших нападів на ромів, як визнав у телевізійному інтерв'ю молодий скінхед.
- Утім поліції не вдалось опитати людину, яка з'явилася в інтерв'ю на телебаченні, оскільки журналіст відмовився розкрити його особу.

ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

РІШЕННЯ СУДУ

ЄСПЛ виявив порушення статей 3 та 14 через те, що органи поліції та прокуратури численну кількість разів не змогли провести ефективне розслідування.

- Хоча вони дійшли висновку, що напад вчинили скінхеди, які, як відомо, брали участь в подібних інцидентах, вони не допитали жодного з учасників цих груп і жодним чином не розслідували далі надану їм інформацію.
- Ба більше, вони не допитали особу, яку ідентифікував свідок. Поліція також не вимагала судового наказу, який би змусив журналіста розкрити своє джерело.
- Прохання про такий наказ необов'язково було б несумісним зі свободою ЗМІ, яку гарантує стаття 10 Конвенції, оскільки інтереси зважував би компетентний суд, після чого він би ухвалив рішення щодо того, чи потрібно розкривати особу інформатора.
- ЄСПЛ особливо наголосив на тому факті, що нападники на заявника підозрювалися в приналежності до групи скінхедів. Таким групам характерно керуватись екстремістською та расистською ідеологією.
- Відповідно, знаючи, що напад, можливо, був наслідком етнічної ворожнечі, поліція не повинна була дозволяти розслідуванню затягуватися на понад сім років, не вживаючи при цьому серйозних заходів для ідентифікації чи кримінального переслідування відповідальних.

ОСНОВНІ ОПЕРАТИВНІ АСПЕКТИ РІШЕННЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОЛІЦІЇ

- Інформація про те, що винуватець стверджуваного злочину є членом расистської/екстремістської групи, яка підтримує насильство й екстремістську ідеологію, мало негайно попередити поліцію та прокурора про те, що злочин міг бути скоєним на ґрунті ненависті.
- Слідчі органи також мали вивчити, чи начебто злочин на ґрунті ненависті був поодиноким випадком чи частиною серії злочинів, скоєних проти певної соціальної групи. Що більша кількість таких злочинів, то вища ймовірність, що вони сплановані й расово-зумовлені.
- Слідчі органи повинні працювати у всіх доступних їм напрямках оперативної роботи, як-от допит жертв і свідків. Вони також не повинні нехтувати викликами на допит фахівців, як-от журналістів, навіть якщо останні можуть мати особливо привілейований статус.
- Потенційна відмова журналіста надати поліції дані скінхеда, у якого він брав інтерв'ю, не була б порушенням його права не розкривати свої джерела, яке гарантує стаття 10 (право на свободу висловлювання) Європейської конвенції.

МАРШІ НЕНАВИСТІ ДЕМОНСТРАЦІЇ РАСИСТСЬКИХ/ЕКСТРЕМІСТСЬКИХ ПРАВИХ

**МАРШІ НЕНАВИСТІ – ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ВЧИНЕНІ ПІД ЧАС ДЕМОНСТРАЦІЙ
РАСИСТСЬКИМИ/ЕКСТРЕМІСТСЬКИМИ ПРАВИМИ
ГРУПАМИ В ПОСЕЛЕННЯХ І КВАРТАЛАХ РОМІВ І
МАНДРІВНИКІВ**

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ

- Нова форма расистської нетерпимості – організація демонстрацій чи маршів членами екстремістських груп у місцевостях, де живуть роми та мандрівники. Мета цих маршів – залякати їх і змусити полишити свої домівки. Однак завжди існує загроза, що такі демонстрації призведуть до насильницьких інцидентів.

ПРЕЦЕДЕНТ

**«Кіралі та Домотор проти Угорщини»
(KirályandDömötör v. Hungary) – 10851/13, рішення
від 17 січня 2017 року**

- Заявники були громадянами Угорщини ромського походження. У серпні 2012 року в їхній місцевості пройшла протиромська демонстрація. Учасники виголошували промови, а потім пройшли маршем між будинками, де мешкали роми, погрожуючи їм і вчиняючи акти насильства.
- Заявники скаржилися, що органи влади не виконали свої зобов'язання щодо заборони демонстрації чи захисту їх від расистських погроз, які висловлювали під час протиромського маршу, а також щодо проведення ефективного розслідування інциденту, що порушувало статтю 8.

ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

РІШЕННЯ СУДУ

- Суд схвально зазначив, що поліція вжила низку оперативних заходів, щоб гарантувати, що демонстрація не призведе до насильства. Він також погодився з рішенням поліції не забороняти демонстрацію, вважаючи, що органи поліції діяли професійно, а їхнє рішення дозволити маршу відбутися не було необґрунтованим, адже вони вжили заходів, щоб гарантувати, що мешканцям місцевості ромського походження не буде завдано шкоди.
- Суд також вважав, що погрози ромам під час демонстрації не перейшли в реальні акти фізичного насильства щодо самих заявників.
- Утім ЄСПЛ врахував той факт, що принаймні деякі демонстранти вчинили певні акти насильства, а також те, що після промов вони пройшли маршем через ромський квартал, викрикуючи погрози, що могло викликати в заявників виправданий страх насильства та приниження, тим більше вони не могли відреагувати на них, тобто піти геть, а відтак мимоволі стали вимушеними спостерігачами.
- Погрози були спрямовані проти жителів ромського походження через їх приналежність до етнічної меншини, а тому неодмінно образили почуття власної гідності та впевненості в собі її представників, зокрема заявників.
- ЄСПЛ дуже критично висловився про спосіб, у якій було застосовано механізми кримінального законодавства, які, згідно з його рішенням, порушували позитивні зобов'язання держави-відповідача за статтею 8.
- Внутрішньодержавні органи влади мали приділити особливу увагу ситуації, у якій було промовлено расистські заяви. Зокрема, органи державної влади мали врахувати той факт, що подію організували в період, коли марші за участі великих груп, що виступали проти ромів, відбувалися в масштабах, які можна вважати значним скоординованим залякуванням.
- Расистські заяви в поєднанні із ситуаціями, у яких їх було зроблено, могли становити явну та безпосередню загрозу насильства та викликати побоювання в їх отримувачів.
- Хоча не можна вважати, що органи поліції були зобов'язані заборонити проведення демонстрації, вони разом з органами прокуратури мала зреагувати ефективніше під час та після завершення демонстрації. Та попри розмір демонстрації та кількість інцидентів насильства, що відбулися, поліція допитала лише п'ять демонстрантів.

- Такі дії не могли призвести до встановлення фактів справи й не були достатньою реакцією на реальний і складний характер ситуації. Натомість така неефективна реакція загрожувала тим, що громадськість могла зрозуміти, що такі расистські демонстрації якщо й не узаконені державою, то принаймні толеруються.

ОСНОВНІ ОПЕРАТИВНІ АСПЕКТИ РІШЕННЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОЛІЦІЇ

- ЄСПЛ не намагатиметься критикувати поліцію за характер і серйозність оперативних заходів, застосованих за таких обставин, якщо органи поліції не діяли явно неналежним чином. У цій справі Суд прийняв аргумент про те, що заборона демонстрації (якої вимагали заявники) призвела б до спалаху ще серйозніших інцидентів насильства. Проте це не звільняє владу від обов'язку ретельно відстежувати поведінку демонстрантів і вживати заходів щодо тих, хто вчиняв насильство.
- Суд наголосив, що це не була звичайна демонстрація, де протестувальники намагалися висловити свої реальні чи уявні скарги. Натомість це була відверто расистська демонстрація, спрямована на залякування й психологічне переслідування ромів, які не мали можливості захистити себе, а тому потребували посиленого захисту з боку органів державної влади. Як наслідок, вимагалася потужніша реакція.
- Рішуча реакція на явище расизму з боку органів державної влади необхідна не лише для покарання кримінальних діянь і захисту прав людини осіб, а також для того, щоб донести суспільству чітке повідомлення про те, що расизм не можна терпіти.

ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

НАПАДИ НА РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ

Характерним елементом злочинів на ґрунті ненависті є відсутність будь-якого попереднього контакту між кривдником і жертвою. Наприклад, у справі «Шечіч проти Хорватії» (*Šečić v. Croatia*) (див. справу ЄСПЛ 352 від 31.5.2007) немає підстав вважати, що на місці заявника нападу не зазнала б інша особа ромського походження.

ПРЕЦЕДЕНТ

«Йотова проти Болгарії» (*Yotova v. Bulgaria*), 43606/04, рішення від 23 жовтня 2012 року

- Заявниця ромського походження вирішила влаштувати вечірку у своєму домі через два дні після серйозних сутичок між молодими людьми ромського походження з її села та молодими людьми болгарського походження із сусіднього села.
- Близько опівночі з автомобіля пролунало кілька пострілів у бік воріт її будинку, заявницю поранили в груди, плече та руку. Після нападу її було визнано на понад 75% інвалідом.
- Органи державної влади здійснили низку слідчих дій і допитали кілька молодих людей болгарського походження із сусіднього села, але з огляду на випадковий характер інциденту, вони не розглянули версію, що передбачала потенційно расистський характер інциденту.

РІШЕННЯ СУДУ

- Суд зазначив, що заявниця повідомила слідчі органи про ймовірність расової мотивації злочину проти неї, проте органи влади не розглянули її скаргу й не опрацювали цю версію слідства.
- Розслідування було недостатньо ретельним, а Суд критикував те, що органи влади не допитали звинувачених молодих людей болгарського походження про їхнє загальне ставлення до ромів.
- Ба більше, вони не встановили, чи один або кілька з цих людей були причетними до расово-зумовлених інцидентів насильства в минулому та чи підтримували екстремістську або расистську ідеологію.
- Також їх не запитали про наявність будь-якого зв'язку між попередньою сутичкою між ромами та болгарами й відповідною подією (тобто пострілами в заявницю).
- ЄСПЛ встановив, що наведені вище недоліки були порушенням процесуального аспекту статті 2 (право на життя) у поєднанні зі статтею 14 (право на захист від дискримінації).

ОСНОВНІ ОПЕРАТИВНІ АСПЕКТИ РІШЕННЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОЛІЦІЇ

- ЄСПЛ вважав, що слідчі органи підозрювали, що з огляду на його характер, національність жертви й той факт, що він відбувся невдовзі після сутички між ромами та болгарами, злочин міг бути расово-зумовленим, як про це стверджувала заявниця.
- ЄСПЛ також вважав важливим те, що у випадках стверджуваних злочинів на ґрунті ненависті органи влади мали спробувати оцінити, чи потенційний кривдник міг мати упередження чи свою думку щодо ромів.
- Відповідно до рекомендації ЄСПЛ щодо збору даних про расистські інциденти та їх подальше використання під час кримінального розслідування, Суд постановив, що такі заходи можуть бути важливі для розслідування наявності расистського мотиву злочину.

ЖЕРТВА ЗЛОЧИНУ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ ЗА АНАЛОГІЮ ТА/АБО ПОМИЛКОВЕ ПЕРЕКОНАННЯ

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ

- Цікава проблема виникає, коли кривдник одночасно вибирає мішенню представника соціально вразливої групи й особу, що належить до більшості й не має зовнішніх ознак, які б могли призвести до помилкового переконання, що особа також є представником соціально вразливої групи.
- Для прикладу, сказавши расистські слова щодо ромів, скінхед нападає на пару, у якій лише одна особа має ромське походження. Щоб ще більше ускладнити цей сценарій, припустимо, що лише особа ромського походження має зовнішні ознаки, які зазвичай асоціюються з ромами (наприклад, темна шкіра чи одяг, який відомий як традиційне вбрання ромів), а інша особа не має ромського походження й не відповідає жодним стереотипам щодо зовнішності ромів.
- Чи буде це злочином на ґрунті расової нетерпимості? Якщо так, чи буде це злочин стосовно обох жертв чи лише стосовно тої, що має ромське походження?
- Схожа проблема виникає, коли кривдник помилково плутає ідентичність жертви, коли вчиняє злочин на ґрунті расової нетерпимості. Для прикладу, кривдник нападає на особу, яку вважає ромом, але потім дізнається, що жертва не належить до ромів.

ПРЕЦЕДЕНТ

«Шкорянець проти Хорватії» (Škorjanec v. Croatia), 25536/14 – рішення від 28 березня 2017 року

- Заявниця хорватської національності та її партнер ромського походження вступили в сутичку з двома особами, які почали штовхати заявницю, ображаючи її та погрожуючи їй через її стосунки з чоловіком ромського походження.
- Невдовзі після цього один із нападників потягнув заявницю за футболку, кинув її на землю та вдарив ногою в голову.
- Тоді нападники повернулися до партнера заявниці й, говорячи, що всіх ромів потрібно вбити, почали бити його ногами й навіть спробували штрикнути його ножом.
- Поліція подала скаргу проти обох кривдників, однак згадала в ній заявницю лише як свідка, а не жертву. Зрештою кривдників засудили до одного року та шести місяців ув'язнення за напад на партнера заявниці на ґрунті ненависті.
- Заявниця за власним бажанням подала скаргу, стверджуючи, що вона теж була жертвою злочину на ґрунті ненависті.
- Утім її скаргу відхилили, оскільки вона не була ромської національності, а відтак напад проти неї не був расово-зумовленим.

РІШЕННЯ СУДУ

- Суд підкреслив, що заявниця та її партнер неодноразово заявляли під час кримінального провадження, що вважали напад на них обох расово-зумовленим. На думку ЄСПЛ, цього було достатньо, щоб активувати зобов'язання органів поліції та прокуратури розслідувати, чи зіграла расова мотивація свою роль у нападі.
- ЄСПЛ також повторив, що органи державної влади мали врахувати ширший контекст злочину, а також не забувати, що кривдники часом мають змішані мотиви.
- Тому Суд постановив, що отримавши достовірні заяви про злочин на ґрунті ненависті, органи державної влади мали спробувати встановити наявність зв'язку між кримінальним діянням і расовим упередженням у зв'язку зі злочинами проти осіб за ознакою їхнього фактичного чи ймовірного статусу або характеристики, але також у зв'язку зі злочинами на підставі їхньої фактичної чи ймовірної асоціації або зв'язку з іншою особою, яка реально чи ймовірно має особливий статус захищеної ознаки.
- ЄСПЛ постановив, що в цій справі такого розслідування не було, насамперед через те, що органи влади вважали суттєвим той факт, що заявниця не була ромського походження. Унаслідок цього, органи державної влади не спробували встановити, чи на заявницю напали через її зв'язок із ромським чоловіком, а також, чи такого сприйняття зв'язку (кривдниками) було б достатньо для того, щоб кваліфікувати злочин як расово-зумовлений. Суд постановив, що це порушує процесуальний аспект статті 3 у поєднанні зі статтею 14 (право на захист від дискримінації).

ЖЕРТВА ЗЛОЧИНУ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ ЗА АНАЛОГІЮ ТА/АБО ПОМИЛКОВЕ ПЕРЕКОНАННЯ

ОСНОВНІ ОПЕРАТИВНІ АСПЕКТИ РІШЕННЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОЛІЦІЇ

- ЄСПЛ очікує, що поліція продовжуватиме розслідувати стверджені расово-зумовлені злочини, навіть якщо під час розслідування з'являться докази того, що кривдник помилився щодо національності жертви.
- Такі докази самі по собі не можуть перекваліфікувати злочин у такий, що не є расово зумовленим. Радше важливим для поліції є встановити, чи на момент вчинення правопорушення кривдник вважав, що жертва належить до соціально вразливої групи. Тому помилку кривдника щодо етнічного походження жертви не можна використовувати на його (кривдника) користь, що далі веде до менш серйозних обвинувачень.
- Аналогічно Суд очікує, що поліція не забуватиме, що часом кривдники в злочинах на ґрунті ненависті нападають на жертв, чудово знаючи про те, що вони не належать до соціально вразливої групи, просто тому, що вони мають зв'язок або інші вважають, що вони мають зв'язок з особою, яка фактично чи ймовірно належить до соціально вразливої групи.
- Такий зв'язок може мати різні форми: особисті стосунки, дружба чи шлюб. Навіть сам факт того, що кривдник знав, що жертва не належить до соціально вразливої групи, але просто була пов'язана з особою, що належить до неї, не повинен перешкоджати поліції кваліфікувати злочин як расово-зумовлений і розслідувати його відповідно.
- Тож навіть якщо кривдники в справі «Шкорянець» добре знали, що заявниця не була ромської національності, але напали на неї через те, що вона мала стосунки з ромом, напад потрібно було кваліфікувати як расово-зумовлений.

ЗМІШАНІ МОТИВИ ЗЛОЧИНІВ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ

- Людська природа непередбачувана й незбагненна, тому часто складно встановити точні мотиви певного кримінального злочину. Ситуація ускладнюється ще більше, якщо доступні докази наявності більш як двох мотивів: для прикладу, розгляньмо справу пограбування особи ромського походження, у якій кривдник викрикував расистські образи щодо етнічного походження цієї особи, коли бив його і відібрав гаманець.
- Чи може кривдник стверджувати, що насамперед його цікавив вміст гаманця, і він вчинив пограбування, а не злочин на ґрунті ненависті?

ПРЕЦЕДЕНТ

«Балаш проти Угорщини» (Balázs v. Hungary), 15529/12, 20 жовтня 2015 року

- Заявник був ромським чоловіком, на якого після виходу з клубу рано вранці напав чоловік, який представився офіцером поліції (і який пізніше виявився працівником пенітенціарної установи). Офіцер приєднався до інциденту, під час якого три чоловіки, які висловлювалися про його ромське походження, образили заявника та його дівчину.
- Тоді офіцер назвав його «брудним циганом». Бійка завершилася через втручання трьох знайомих заявника. Заявника, його дівчину та службовця пенітенціарної установи, який тим часом викликав поліцію, забрали у відділок поліції, де вони залишилися до наступного дня. Хоча обидва чоловіки постраждали в бійці, медичний огляд пройшов лише службовець пенітенціарної установи.
- Через два дні після інциденту лікар зафіксував травми заявника, синці на грудях, спині, шиї й обличчі. Заявник подав кримінальну скаргу проти службовця пенітенціарної установи, описавши інцидент і подавши матеріали, які він знайшов в Інтернеті, зокрема дописи службовця пенітенціарної установи в соціальній мережі, згідно з якими минулого вечора він «бив ногами в голову цигана, який лежав на землі».
- Прокурор порушив кримінальне розслідування проти службовця за підозрою у вчиненні злочину на ґрунті расової нетерпимості, однак потім припинив розслідування через відсутність доказів того, що службовець напав на заявника виключно через расову ворожість.
- Після скарги заявника на це рішення вимогу його адвоката вислухати службовця як підозрюваного чи свідка було відхилено на підставі того, що в паралельному провадженні

проти службовця за звинуваченнями в неправомірній поведінці його вже вислухали як підозрюваного. Рішення припинити розслідування було підтримано у вересні 2011 року. У травні 2012 року службовця було засуджено за неправомірну поведінку й участь у бійці й присуджено один рік умовно.

РІШЕННЯ СУДУ

- Попри той факт, що особу, яка напала на відповідача, визнали винною, ЄСПЛ встановив порушення процесуального аспекту статті 3 в поєднанні зі статтею 14. Звертаючись до позиції, що лише дії, засновані виключно на характеристиці жертви, можна класифікувати як злочин на ґрунті ненависті, ЄСПЛ визнав, що кривдники можуть мати змішані мотиви, а ситуативні чинники впливають на них так само або більше, ніж упереджене ставлення до групи, до якої належить жертва.
- Як наслідок, Суд вирішив, що занепокоєння прокурора щодо встановлення того, чи мотив кривдника був «точно» викликаний ромським походженням жертви, було недоречним.
- ЄСПЛ критикував органи прокуратури за неврахування дописів кривдника в мережі Facebook після інциденту, у яких він чітко згадував про ромське походження заявника, а також інший допис, де він давав посилання на сцену з фільму з расистським і нетолерантним повідомленням та натякав на ромське «сміття».

Посилання на принципи ОБСЄ

ЄСПЛ також згадав вана введені нижче принципи Організації безпеки і співробітництва в Європі/Бюро з питань демократичних інститутів і та прав людини (ОБСЄ-БДІПЛ), зокрема:

- *кривдники в злочинах на ґрунті расової нетерпимості часто попереджають або «вихваляються» своїми діями перед, під час або після їх вчинення. Для прикладу, вони можуть намалювати повідомлення/ініціали своєї групи чи якісь кодові слова/символи, які є серйозним доказом (расової мотивації);*
- *кривдники в злочинах на ґрунті расової нетерпимості часточинять друге правопорушення (наприклад, крадіжку), щоб мати змогу заявляти, що злочин не був виключно расово-умовленим.*

(Принципи, згадані в доповіднику ОБСЄ/БДІПЛ під назвою «Запобігання злочинам на ґрунті ненависті та реагування на них» (2009)).

ЗМІШАНІ МОТИВИ ЗЛОЧИНІВ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

ОСНОВНІ ОПЕРАТИВНІ АСПЕКТИ РІШЕННЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОЛІЦІЇ

- Суд чітко постановив, що злочини на ґрунті ненависті можуть бути вчинені навіть тоді, коли основною чи навіть виключною мотивацією кривдника не було расове упередження.
- Оскільки наявність або відсутність расового упередження залежить від суб'єктивних чинників, які не можна легко встановити, органи влади під час розслідування повинні використовувати всі доступні їм інструменти, щоб встановити наявність такого упередження. У цій справі Суд вважав, що навіть дописи в соціальних мережах могли підтвердити расистську мотивацію кривдника.
- Підтримка кривдником расистських ідеологій чи заяв/ідей є серйозним доказом расистської мотивації, яку потрібно розглядати.

«Лакатошова та Лакатош проти Словаччини» (Lakatošová and Lakatoš v. Slovakia), 655/16

- Вільний від чергування працівник муніципальної поліції взяв незаконно придбану рушницю та поїхав у своєму приватному автомобілі в місто з великою громадою ромів. Він зупинився біля будинку заявників, зайшов на їхню територію та без слів почав стріляти в членів родини, які були на подвір'ї. Він припинив стріляти, коли в нього закінчилися боєприпаси.
- У результаті три члени родини заявників були застрелені на смерть, а обидва заявники були серйозно поранені. Перший заявник отримав поранення в бедро та стегно, а другий – у печінку, нижню частину апендиксу, живіт і лікоть. Після стрілянини кривдник повернувся в автомобіль. По дорозі він зустрів двох інших ромських чоловіків, які були членами родини заявників, і пригрозив убити їх. Тоді він сів в автомобіль і поїхав до будинку мера міста, перед яким його зрештою заарештували.
- Три психіатри та психологи дійшли висновку, що він розвинув параноїдальну особистість через сильний страх агресивної поведінки деяких «ромських громадян» щодо нього та близьких йому людей. Це викликало потребу захистити себе в сенсі параноїдального захисту. Він розвинув «парадоксально альтруїстичний мотив, що полягав у радикальному рішенні для питань правопорядку в місті, зокрема в тій його частині, де були проблемні роми, які не піддавались адаптації».
- Важливим мотивом, що визначає його поведінку до та після злочину, могло стати його постійне розчарування своєю роботою, а також те, що він був нездатний розв'язати

питання правопорядку в місті, зокрема проблеми, що стосуються ромської частини населення. У нього також розвинувся синдром професійного вигорання. Однак фахівці дійшли висновку, що безпосередній мотив його поведінки в критичний момент не вдалося встановити з будь-яким рівнем точності.

- Крім того, фахівці дійшли висновку, що кривдник чітко не пам'ятав, що сталося, але міг точно відтворити певні події й усвідомлював, що вистрелив у когось. Він також згадав деякі інциденти, які були в нього та його колег із людьми ромського походження, його тривоги, страх перед ними, а також його відчай через неможливість мати з ними справу.
- Його засудили до дев'яти років ув'язнення. Його рушницю вилучили та присудили захисне психологічне лікування із захисним наглядом упродовж трьох років.

РІШЕННЯ СУДУ

- ЄСПЛ не заперечував, що основним мотивом його дій міг бути його психологічний стан, однак Суд вважав, що винуватець міг мати змішані мотиви, зазнавши такого ж чи більшого впливу ситуативних чинників, як і свого упередженого ставлення.
- Як наслідок, ЄСПЛ розкритикував органи державної влади, зокрема прокурора за їх нездатність вивчити, чи напад міг бути спровокованим расовою ворожістю. Це було пов'язано з наявністю суттєвих расистських ознак, які включали власні заяви кривдника, попередні інциденти між кривдником і деякими ромськими хлопцями, а також висновки клінічного психолога, який не виключав наявності расистського мотиву.

МОВА ВОРОЖНЕЧІ: ОСОБЛИВА ФОРМА ЗЛОЧИНУ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ

- Публічні прояви ненависті, які часто називають мова ворожнечі, викликають серйозне занепокоєння, оскільки вони можуть створювати середовища, що сприяють злочинам на ґрунті ненависті (щоб дізнатися більше про взаємозв'язок між мовою ворожнечі та насильством, див. згадані вище висновки ЄСПЛ у справі «Кіралі та Домотор проти Угорщини» (Király and Dömötör v. Hungary).
- Мова ворожнечі – доволі складне поняття. ЄСПЛ не дав йому визначення у своїй юриспруденції, віддавши перевагу розгляду й аналізу в кожній справі того, чи відповідні заяви є мова ворожнечі. Згідно з Конвенцією та серед різних форм висловлювань, лише мова ворожнечі/спонукання до ненависті можуть законно потягнути за собою тюремний вирок. Тому вкрай необхідно встановити, чи вислів або заява є мова ворожнечі.
- Рекомендація № R. (97) 20 Комітету міністрів Ради Європи про мову ворожнечі пропонує таке робоче визначення: «мова ворожнечі [охоплює] всі форми висловлювань, що поширюють, підбурюють, пропагують чи виправдовують расову ворожість, ксенофобію, антисемітизм чи інші форми ненависті, засновані на нетерпимості, зокрема: нетерпимість, виражена в агресивному націоналізмі й етноцентризмі, дискримінація та ворожість щодо меншин, мігрантів і людей іммігрантського походження».
- У справі «Вейделанд та інші проти Швеції» (Vejdeland and Others v. Sweden, № 1813/07, рішення від 9 лютого 2012 року) національні суди визнали заявників (майже всі віком від 20 до 30 років, лише одному заявникові на той час було 18 років) кримінально відповідальними за поширення в старшій середній школі близько 100 листівок, які суди вважали образливими для гомосексуалістів. Заяви в листівках були про те, що гомосексуальність – «девіантний сексуальний нахил», що має «моральнозгубний вплив на сутність суспільства» та є причиною появи ВІЛ і СНІДу.
- Заявники в цій справі стверджували, що не мали наміру засуджувати гомосексуалістів як групу й заявляли, що метою їхньої дії було почати обговорення про відсутність об'єктивності в освіті у шведських школах. Національні суди визнали заявників винними та засудили їх до умовного позбавлення волі та штрафів у розмірі від 200 до 2000 євро, а наймолодшого заявника засудили до пробації.
- ЄСПЛ постановив, що ці твердження становили мову ненависті, а тому (пропорційні) тюремні вироки й додаткові санкції не порушували статтю 10.
- Суд погодився з національним судом, попри те, що обговорення щодо стверджуваної відсутності об'єктивності (тобто «програми дій проти гомосексуалістів», згідно із заявниками) у статевому вихованні було в інтересах суспільства, хоча й не підбурювало нікого вчиняти кримінальні діяння, становило «серйозні й упереджені заяви», які були необґрунтовано образливими й вважалися мова ворожнечі.

ПРЕЦЕДЕНТ

«Балаш проти Угорщини» (Balázs v. Hungary), 15529/12, 20 жовтня 2015 року

- Варто зазначити, що згідно з Рекомендацією №20 Комітету міністрів, не лише вислови, що підбурюють до актів насильства/дискримінації, кваліфікуються як мова ворожнечі. Ба більше, немає вимоги для встановлення ситуації «явної та теперішньої небезпеки».
- ЄСПЛ прийняв це визначення у двох справах про расистську мову ненависті за статтю 10 (право на свободу висловлювання).
- У справі «Ферет проти Бельгії» (Féret v. Belgium, № 15615/07, рішення від 16 липня 2009 року) заявника визнали кримінально відповідальним за поширення буклетів/плакатів із закликами вигнати всіх мусульман і неєвропейських іммігрантів із Бельгії та колективно звинуватити їх у злочинності. ЄСПЛ постановив, що його кримінальний вирок не порушував статтю 10 (право на свободу висловлювання).

ОСНОВНІ ОПЕРАТИВНІ АСПЕКТИ РІШЕННЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОЛІЦІЇ

- Оскільки держави-члени Європейської конвенції з прав людини прийняли різні законодавчі заходи реагування на мову ворожнечі (деякі суворіші за інші) та у світлі до сьогодні дуже залежного від контексту підходу ЄСПЛ до цього питання, складно визначити єдиний стандарт подолання мови ненависті в правовому просторі Ради Європи.
- Утім зонайменше передбачається, що поліція фіксуватиме всі випадки мови ворожнечі, оскільки це може дозволити поліції пролити світло на наявність расистської мотивації в злочинах, скоєних по тому.
- Іншими словами, незалежно від того чи карається мова ворожнечі в певній юрисдикції та якою мірою, пропонується, щоб органи поліції фіксували її як расистський інцидент (див. типовий расистський інцидент – форма злочину на ґрунті расової нетерпимості, доступна в Додатку до

Довідника).

РОЗДІЛ 5

НАВЧАННЯ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

НАВЧАННЯ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

- Зразок пропозиції для навчальної програми
- Ситуативні приклади

НАВЧАННЯ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

**Стандарти Ради Європи
щодо расово-зумовленого насильства та
недискримінації з особливою увагою до ромів і
мандрівників**

Шаблон пропозиції для навчання

СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ ТА НЕДИСКРИМІНАЦІЇ З ОСОБЛИВОЮ УВАГОЮ ДО РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ

ВИКЛИКИ, З ЯКИМИ СТИКАЮТЬСЯ ГРОМАДИ РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ: ВІДПРАВНА ТОЧКА ДЛЯ ПОШУКУ СПОСОБІВ ПОКРАЩЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ ПОЛІЦІЄЮ Й РОМАМИ ТА МАНДРІВНИКАМИ

Інструменти	Загальний опис навчального модулю
Час	До 1 години (залежно від рівня знань, поінформованості й контактів учасників із питаннями ромів і мандрівників)
Мета	Розуміння основних ознак і структурних перешкод чи викликів, з якими стикаються громади ромів у Європі
Теми	<p>Громади ромів і мандрівників у Європі</p> <ul style="list-style-type: none">Розмаїття груп ромів і термінологія Ради Європи щодо ромів і мандрівниківІсторичні виклики, з якими стикалися роми (наприклад, рабство, Голокост, депортації)Соціальні, економічні, освітні й інші перешкоди, з якими стикаються ромиЗаходи Ради Європи для розв'язання проблеми соціальної інтеграції ромів і мандрівників як соціально вразливої групиСоціально вразливі групи перед Європейським судом з прав людиниДержавний захист у випадку соціально вразливих групРоми – соціально вразлива група перед Європейським судом з прав людиниЗобов'язання поліції щодо ромів як соціально вразливої групи
Методи	Презентація Powerpoint, інтерактивні обговорення, відеоматеріали
Ресурси	Довідник для працівників поліції <i>Ситуація ромів і мандрівників у Європі та міркування щодо пошуку способів покращити стосунки та роботу поліції з громадами ромів і мандрівників</i>

СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО РОБОТИ ПОЛІЦІЇ ТА ПРОБЛЕМ РОМІВ, ЗОКРЕМА НАСИЛЬСТВА НА ҐНУРТІ НЕНАВИСТІ

Інструменти	Загальний опис навчального сеансу
Час	До 1 години (залежно від рівня поінформованості про інструменти РЄ у сфері відповідного питання)
Мета	Підвищення обізнаності про інструменти Ради Європи, що стосуються проблем ромів і мандрівників, зокрема расово-зумовленого насильства Інструменти Ради Європи щодо роботи поліції з ромами та мандрівниками
Теми	<ul style="list-style-type: none">Рамкова конвенція про захист національних меншин (FNCM)Європейська конвенція з прав людиниЄвропейський кодекс поліцейської етикиРекомендації ECRI №11 та №13 <p>Органи Ради Європи, що відстежують практику поліції та/або проблеми ромів і мандрівників</p> <ul style="list-style-type: none">КОМІСАР З ПРАВ ЛЮДИНИЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ ПРОТИ РАСИЗМУ ТА НЕТЕРПИМОСТІ (ECRI)Консультативний комітет Рамкової конвенції про захист національних меншин (FNCM)Європейський комітет з проблем злочинностіЄвропейський комітет із питань запобігання катуваннямЄвропейський суд з прав людини (ЄСПЛ)
Методи	Презентація Powerpoint, інтерактивні обговорення, відеоматеріали
Ресурси	Довідник для працівників поліції <i>Стандарти РЄ щодо поліції та проблем ромів і мандрівників, зокрема расово-зумовлене насильство та робота поліції з громадами ромів і мандрівників</i>

СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ ТА НЕДИСКРИМІНАЦІЇ З ОСОБЛИВОЮ УВАГОЮ ДО РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ

РОЗМАЇТТЯ ПОРУШЕНЬ, ВИЯВЛЕНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ В СПРАВАХ ЗА УЧАСТІ ЗАЯВНИКІВ, ЩО Є РОМАМИ ТА МАНДРІВНИКАМИ

Інструменти	Загальний опис навчального модулю
Час	До 1 години (залежно від рівня знань і поінформованості про Європейську конвенцію з прав людини та справи ромів перед Європейським судом з прав людини)
Мета	Підвищення обізнаності та розуміння судової практики Європейського суду з прав людини щодо питань, пов'язаних із ромами та мандрівниками
Теми	<p>ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ</p> <ul style="list-style-type: none"> Знайомство з Європейською конвенцією з прав людини Знайомство з роллю Європейського суду з прав людини та його компетенціями <p>Європейський суд з прав людини</p> <ul style="list-style-type: none"> Загальний огляд справ і порушень, виявлених Судом Огляд порушень, виявлених ЄСПЛ, пов'язаних із проблемами ромів і мандрівників (наприклад, сегрегація в освіті, примусові виселення, стерилізація ромських жінок, расово-зумовлене насильство з боку фізичних осіб або державних службовців тощо).
Методи	Презентація Powerpoint, інтерактивні обговорення, відеоматеріали
Ресурси	Довідник для працівників поліції Європейська конвенція з прав людини та роль Європейського суду з прав людини в захисті заявників, що є ромами та мандрівниками

ПОДОЛАННЯ СТЕРЕОТИПІВ, УПЕРЕДЖЕНЬ І АНТИЦИГАНІЗМУ

Інструменти	Загальний опис навчального сеансу
Час	До 1 години (залежно від рівня знань і поінформованості про поняття, що стосуються стереотипів, упереджень і антициганізму)
Мета	Розуміння стереотипів і упереджень щодо ромів і мандрівників, антициганізму та впливу роботи поліції з громадами ромів і мандрівників
Теми	<p>Стереотипи, упередження й антициганізм</p> <ul style="list-style-type: none"> Знайомство з поняттями та роботою Ради Європи над подоланням антициганізму <p>Судова практика Європейського суду з прав людини</p> <ul style="list-style-type: none"> Справи, що стосуються стереотипів, упереджень, ворожого ставлення та переслідування ромів
Методи	Презентація Powerpoint, інтерактивні обговорення, відеоматеріали
Ресурси	Довідник для працівників поліції Стереотипи, упередження й антициганізм

СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ ТА НЕДИСКРИМІНАЦІЇ З ОСОБЛИВОЮ УВАГОЮ ДО РОМІВ І МАНДРІВНИКІВ

ПРИНЦИП НЕДИСКРИМІНАЦІЇ ТА ЙОГО ВАЖЛИВІСТЬ ДЛЯ ПОЛІЦІЇ

Інструменти	Загальний опис навчального сеансу
Час	До 2 годин (залежно від рівня знань і поінформованості про дискримінацію та відповідні правові стандарти)
Мета	Розуміння принципу недискримінації та чинних правових стандартів, обов'язки, що стосуються роботи поліції, як викладено в судовій практиці ЄСПЛ
Теми	<p>Принцип недискримінації в європейському законодавстві</p> <ul style="list-style-type: none">Поняття дискримінації в європейському законодавстві та судова практика Європейського суду з прав людини <p>Стандарти, актуальні для поліції в справах про дискримінацію</p> <ul style="list-style-type: none">Судова практика Європейського суду з прав людини, актуальна для поліції у випадках дискримінації, пов'язаних зі справами ромів і мандрівників
Методи	Презентація Powerpoint, інтерактивні обговорення, відеоматеріали
Ресурси	Довідник для працівників поліції <i>Недискримінація в міжнародному та європейському законодавстві, роми, дискримінація та поліція</i>

ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ В КОНТЕКСТІ СТАНДАРТІВ РАДИ ЄВРОПИ

Інструменти	Загальний опис навчального сеансу
Час	До 2 годин (залежно від рівня знань і поінформованості про стандарти та практику, пов'язані зі злочинами на ґрунті расової нетерпимості)
Мета	Розуміння злочинів на ґрунті ненависті та стандартів Ради Європи, що стосуються поліції й судової практики Європейського суду з прав людини
Теми	<p>Злочини на ґрунті расової нетерпимості: поняття та прояви</p> <ul style="list-style-type: none">Робоче визначення злочину на ґрунті ненавистіФорми та прояви злочинів на ґрунті ненависті Стандарти, що актуальні для поліції у випадках злочинів на ґрунті ненависті Судова практика Європейського суду з прав людини, актуальна для поліції у випадках злочинів на ґрунті ненависті, і чинні зобов'язання
Методи	Презентація Powerpoint, інтерактивні обговорення, відеоматеріали
Ресурси	Довідник для працівників поліції <i>Злочини на ґрунті ненависті в контексті стандартів Ради Європи, форми расистських інцидентів, поліцейські циркуляри, що стосуються злочинів на ґрунті расової нетерпимості</i>

СИТУАТИВНІ ПРИКЛАДИ

Від працівників поліції очікується, що вони ефективніше реагуватимуть на злочини на ґрунті ненависті. Мета цих ситуативних прикладів – допомогти виявити расово-зумовлені інциденти, використовуючи звичайні методи розслідування й застосовуючи знання та навички, отримані з цього посібника.

ЗРАЗОК ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ТРЕНЕРІВ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

- Часто чуємо, що працівники поліції кажуть: «та ми ніколи не маємо справи з расово-зумовленими інцидентами». Інші переконані, що «в моєму місті не трапляються злочини на ґрунті ненависті»
 - У цілому це доводить, що про злочини на ґрунті ненависті чи навіть інциденти не повідомляють, поліція їх не фіксує та не бачить.
 - Один зі способів допомоги тренерам вивчити цю проблему – обговорювати її через ситуативні приклади. На навчальних сеансах можна обговорювати реальні та бажано нещодавні інциденти. Це допоможе багатьом тренерам використовувати впізнаванні на їхню думку справи. Найефективнішими були б справи, що трапилися на регіональному чи навіть місцевому рівні. Наведені нижче справи є лише пропозицією. Вивчивши поліцейські матеріали, ви зможете вибрати більш нещодавні чи регіональні справи.
 - Цей довідник має на меті запропонувати практичний посібник, що допоможе візуалізувати й розслідувати злочини на ґрунті расової нетерпимості, за якими часто стоять різні причини чи які зазвичай розглядають як звичайні злочини, як-от образа, пошкодження майна чи просто напад.
 - Ми очікуємо, що поліція поважатиме права людини й основні свободи й однаково сприятиме повазі до цих прав і свобод. Ця функція робить роль поліції неоднозначною. З одного боку, поліція іноді пропагує та захищає права людини, зокрема права соціально вразливих груп у суспільстві.
 - З іншого боку, іноді поліція вимушена діяти з позиції свого законного домінуючого становища, через що обмежуються права людини та свободи. Для поліції це означає постійний виклик із пошуком правильного балансу між роллю поліції в демократичному суспільстві та основними правами осіб.
- Відкрите обговорення між тренерами щодо цих викликів може допомогти визначити, чи такий баланс можна знайти легше. Сприяння такому обговоренню вимагає від тренерів відваги та навичок.

Працівники поліції повинні бути здатні проаналізувати справу та визначити:

- Чи був цей випадок злочином на ґрунті ненависті? Якщо так, які чинники призвели до такого висновку?
- Чи було справу належним чином розслідувано? Як проходило розслідування? Що можна було зробити по-іншому?
- Які суб'єкти були залучені? Якою була співпраця між поліцією та партнерами?
- Якою була реакція поліції на цей випадок? Що можна було зробити по-іншому?
- Як було враховано стандарти Ради Європи?
- Використовуючи різні розділи цього довідника, ви дізнаєтеся, що всі ці аспекти можна виявити в контексті використаної справи.

СИТУАТИВНІ ПРИКЛАДИ

ЯК БИ ВИ ПРАЦЮВАЛИ З ЦИМИ СПРАВАМИ ЗА УЧАСТЮ РОМІВ?

УВАЖНО ПРОЧИТАЙТЕ ЦІ ВИПАДКИ ТА ВИРІШІТЬ, ЩО Б ВИ РОБИЛИ, ВІДПОВІДНО ДО ПРИНЦИПІВ РОБОТИ ПОЛІЦІЇ.

СИТУАТИВНИЙ ПРИКЛАД №1

Двох чоловіків, яких пізніше ідентифікували як ромів, заарештували після нападу на чоловіка в місцевому автобусі. Повідомляється, що один із них вдарив стверджувану жертву в обличчя, а другий вдарив її ногою. За словами жертви, підозрюваними були двоє чоловіків, які хотіли пограбувати його й вдалися до насильства. Спостерігачі (можливі свідки) стримували двох чоловіків і викликали поліцію. Жертва поскаржилася в поліцію на цих двох осіб, і їх забрали у відділок поліції.

У відділку чоловіків допитали. Вони заявили (кожен окремо), що не мали наміру грабувати жертву.

Їхня версія історії: в автобусі двоє чоловіків розмовляли між собою ромською мовою про повсякденні речі. Чоловік, який сидів поряд із ними, почав кричати на них і сказав: «Не говоріть цією дивною мовою в моєму автобусі. Говоріть нашою мовою! Ви цигани? Повертайтеся в Румунію! Брудні іноземці!».

Чоловіків здивував цей вчинок, і коли чоловік піднявся й пригрозив ударити їх, піднявши руку й ображаючи їх словесно, один із них вдарив його в обличчя, а інший копнув ногою. Вони боялися, що чоловік дійсно вдарить і травмує їх.

Вони не мали наміру грабувати його чи навіть сперечатися з ним. Вони просто хотіли захистити себе.

Коли працівник поліції запитав, чому вони не сказали це в момент свого арешту, вони запитали: «А хіба поліція повірила б нам?». Тоді вони додали: «Ми в будь-якому разі завжди неправі».

ЗАПИТАННЯ, НА ЯКІ ПОТРІБНО ВІДПОВІСТИ ПІД ЧАС ОБГОВОРЕННЯ СПРАВИ

- Як би ви далі розслідували цю справу?
- На вашу думку, чому двоє чоловіків відразу не повідомили про поведінку «жертви»?
- Чи вважаєте ви, що чоловіків поінформували та надали можливість подати скаргу проти стверджуваної жертви?

СИТУАТИВНИЙ ПРИКЛАД №2

У маленькому містечку, що розташоване в сільській місцевості, велика група правих екстремістів спробувала штурмувати «циганський квартал», де жили кілька сотень ромів.

У поліції була велика кількість скарг і офіційних заяв, що вказували на зростання злочинності, як-от пограбувань і крадіжок. Екстремісти звинувачували в цих злочинах ромів.

Від розвідувальних служб ви дізналися, що екстремісти вирішили не зупинятися, доки не виженуть усіх ромів з їхнього кварталу.

Близько 100 ромів намагалися захистити свій квартал. Дві групи розділяв поліцейський кордон.

Щонайменше 25 демонстрантів бачили з битами, палицями й навіть коктейлями Молотова.

ЗАПИТАННЯ, НА ЯКІ ПОТРІБНО ВІДПОВІСТИ ПІД ЧАС ОБГОВОРЕННЯ СПРАВИ

- Які права мають демонстранти?
- Які права мають роми?
- Які права й обов'язки має поліція в цих випадках?
- Що може зробити поліція для підтримки правопорядку й запобігання нещасним випадкам?

СИТУАТИВНІ

СИТУАТИВНИЙ ПРИКЛАД №3

У сервісний центр відділку поліції надійшла письмова скарга, де було зазначено: «Я молодий чоловік віком 20 років. Одного разу навесні, в неділю, я планував приємний вечір зі своїми друзями. Я завчасно забронював квитки в місцевий клуб, щоб гарантувати, що я та мої друзі зможемо максимально насолодитися вечором.

На місці я став у чергу разом зі своїм другом. Прочекавши майже 15 хвилин, нам майже вдалося увійти в клуб, але раптом я почув, як хтось позаду мене зробив коментар, на який відповів охоронець на вході й запитав людину позаду мене, вказуючи на мене: «Це він?». Тоді охоронець попросив мене зачекати біля дверей, що я і зробив. Я припустив, що в клубі було багато людей, тому ми не могли зайти. Однак після цього вийшов інший охоронець, підійшов до мене та сказав зачекати поза чергою інших відвідувачів.

Оскільки я не хотів проблем, я зробив, як мені сказали, однак помітив, що мого друга впустили в клуб, а за ним й інших осіб. У той момент я зрозумів, що щось не так, і запитав про це охоронця. Він миттю відповів, що нічого не знає й не може мені допомогти.

Я нагадав йому, що його колега на вході сказав мені зачекати поза чергою. Тоді охоронець обернувся до мене та сказав мені йти геть і не створювати проблем. Він підняв руки та розмовляв доволі голосно, що здавалося мені досить загрозовим.

Я сказав охоронцям, що лише хотів знати, чому мені відмовили у вході в клуб, оскільки мені це було досі невідомо.

Один із моїх друзів, який досі стояв у черзі, щоб зайти в клуб, також запитав охоронця, чому мене не впустили, на що той відповів: «Він просто не заїде в клуб».

Мені на гадку не спадала жодна причина, через яку мене могли не впустити в клуб. Тому я знову попросив про пояснення, після чого один з охоронців розлютився, підійшов до мене та відштовхнув мене подалі від черги та входу. Оскільки я не люблю суперечки та конфлікти, я вирішив піти геть та залишатися спокійним.

Я дійсно не зробив нічого поганого, я заплатив за свій квиток і просто хотів гарно провести вечір із друзями. І все, що я отримав за це, – відмова у вході в клуб і образи охоронця.

Друзі, з якими я був, усі мають місцеве походження. У мене ж змішане коріння: ромське та місцеве. Можливо, за мою зовнішність можна зрозуміти, що я маю ромське коріння.

Єдина причина відмови мені у відвідуванні клубу, яка спадає мені на гадку, це те, що охоронці не хотіли, щоб у клубі був ромський чоловік, і хтось попередив їх про це, перш ніж вони сказали мені вийти з черги. Через це я хочу подати офіційну скаргу проти охоронців клубу.

Мушу зізнатися, що наступного дня після інциденту я звернувся у відділ боротьби з дискримінацією. Разом з адвокатом я надіслав лист власнику клубу. Невдовзі після цього я отримав від них вибачення, вони пообіцяли мені компенсувати вартість мого квитка й розглянути справу. На жаль, після цього я більше нічого від них не чув, а вже минуло 5 тижнів.

Насправді зараз я просто хочу подати заяву та розповісти свою історію. У цей час і в цьому столітті певні інциденти не повинні траплятися. Я ніколи не думав, що зі мною станеться щось схоже. Тільки не зі мною. Сподіваюся, ви зможете допомогти мені».

ЗАПИТАННЯ, НА ЯКІ ПОТРІБНО ВІДПОВІСТИ ПІД ЧАС ОБГОВОРЕННЯ СПРАВИ

- Як би ви відреагували на цю (письмову) скаргу?
- Чи мали ви справу з подібними випадками?
- Це інцидент на ґрунті ненависті? Чи кваліфікували б ви його як такий?
- Яких можливих заходів можна вжити?

ПОРАДА: у цій справі корисно наголосити на співпраці між поліцією та відділом боротьби з дискримінацією, а також розглянути, які правові можливості справедливого вирішення цієї справи.

СИТУАТИВНИЙ ПРИКЛАД №4

Працівники поліції, які працюють у великому місті, куди щороку приїжджає багато людей, застерігають туристів, які відвідують місто, бути пильними щодо ромських хлопців, які крадуть майно.

Особливо від «ромських злодюжок» застерігають відвідувачів із рюкзаками та/або фотоапаратами чи мобільними телефонами.

ЗАПИТАННЯ, НА ЯКІ ПОТРІБНО ВІДПОВІСТИ ПІД ЧАС ОБГОВОРЕННЯ СПРАВИ

- Чи знайома вам така ситуація? Чи спостерігали ви таку поведінку працівників поліції? Ви самі коли-небудь застерігали інших від «злодіїв-ромів»?
- Чи помічаєте ви це як спеціаліст?
- Чи стигматизує це певну групу людей?
- Як ще можна нагадати відвідувачам слідкувати за своїми особистими речами?

ДОДАТКИ

ДОДАТКИ

- Зразок поліцейського циркуляра щодо запобігання злочинам на ґрунті ненависті та боротьби з цим явищем
- Форма інциденту/правопорушення на ґрунті ненависті
- Добра практика, що стосується житлових питань (нелегальні поселення)

Поліція.....

Офіс начальника поліції Вих. №.....

.....2019

Поліцейський наказ про розслідування злочинів на ґрунті ненависті

Злочини на ґрунті ненависті також відомі як злочини «на ґрунті ненависті/упереджень». У цьому контексті термін «ненависть» не варто розуміти в прямому значенні цього слова, а радше як сильну неприязнь до людини через її особливу ознаку (расу, релігію, інвалідність, сексуальну орієнтацію), як передбачено законом.

Злочин на ґрунті ненависті складається з двох компонентів: кримінальне правопорушення, скоєне з упереджених мотивів.

Розслідування расово-зумовлених злочинів і покарання за них завжди повинні мати вищий пріоритет, ніж інші форми злочинів. Це тому, що злочини на ґрунті ненависті особливо ображають людську гідність і є згубними для основних прав людини.

У світлі первинних труднощів із виявленням наявності расистської мотивації правопорушення, дуже рекомендується встановити певні правила, що визначатимуть випадки, коли потрібно обов'язково перевіряти, чи кримінальне правопорушення було вчинено через расистські мотиви. Однак цю пропозицію не варто тлумачити як ознаку того, що у всіх інших випадках перевірка наявності расистських мотивів непотрібна в процесі розслідування мотивів винуватця. Варто визнати, що на практиці дуже складно встановити та довести расистську мотивацію. Обов'язок поліції розслідувати можливий расистський підтекст за кримінальним злочином – це обов'язок докласти максимальних зусиль, і він не є абсолютним. Іншими словами, поліція повинна вжити обґрунтованих заходів за відповідних обставин, щоб зібрати докази, скориставшись усіма практичними способами розкриття правди, не забувши розглянути докази, які можуть вказувати на расистську мотивацію. Наведені вище міркування так само або навіть частіше застосовуються в контексті дисциплінарного розслідування щодо працівників поліції.

Зокрема, обов'язково, щоб потенційну наявність расистської мотивації розслідували ретельно, а всі відповідні докази, що мають доказову силу, збирали за перелічених нижче обставин.

А. Коли стверджували кривдники є або підозрюється, що вони є учасниками екстремістських правих/екстремістських/расистських груп.

Щойно ви отримаєте інформацію чи встановите, що кривдник в імовірному злочині є учасником расистської/екстремістської групи, що підтримує насильство й екстремістську ідеологію, ви повинні класифікувати злочин як расово-зумовлений і розслідувати його відповідно. Ви також повинні вивчити, чи стверджуваний злочин на ґрунті ненависті був поодиноким випадком чи частиною серії злочинів, скоєних проти певної соціально вразливої групи. Що більша кількість таких злочинів, то вища ймовірність, що вони сплановані й расово-зумовлені. Також потрібно звертати увагу на існування на місці злочину красномовних доказів того, що кривдник належав до такої групи (наприклад, расистське графіті, намальоване кривдниками). Насамкінець, пам'ятайте, що члени таких груп часто вихваляються злочинами, які скоюють, у соціальних мережах. У зв'язку з цим може знадобитися моніторинг соціальних мереж.

В. Коли злочин вчинено під час соціального заходу/проти майна, що особливо важливі для соціально вразливої групи.

Злочини на ґрунті ненависті насамперед є символічними злочинами: іншими словами, вчиняючи такий злочин проти представника соціальної групи, кривдник намагається донести такий соціальній групі повідомлення про те, що її представники є небажаними. Той самий принцип застосовується до злочинів, скоєних під час соціальних заходів (наприклад, релігійних святкувань) чи проти майна, що має культурне/релігійне значення для певної групи (як-от синагога). Такі правопорушення потрібно вважати злочинами на ґрунті ненависті й розслідувати належним чином.

С. Коли жертви є представниками маргіналізованих і соціально вразливих груп (роми та мандрівники, іммігранти, шукачі притулку) або визначають себе такими.

Серед жертв злочинів на ґрунті ненависті непропорційно часто фігурують соціально вразливі групи. У свою чергу це означає, що жертва належить (або заявляє, що належить) до такої соціальної групи, тож ви негайно повинні припустити, що злочин міг мати расистську мотивацію та спрямувати допити в цьому напрямку.

D. Коли жертви чи свідки правопорушення заявляють, що злочин був расово-зумовленим.

Наголошуємо, що якщо жертва або свідок не вважають злочин расово-зумовленим, це не має перешкоджати вам вживати таких заходів із власної ініціативи. Утім якщо жертва стверджує, що напад на неї був расово-зумовленим, ви повинні вважати його саме таким, щоб продемонструвати жертві/свідку, що ви враховуєте їхні свідчення (і таким чином гарантувати подальшу співпрацю), щоб забезпечити розслідування всіх злочинів на ґрунті расової нетерпимості.

E. Коли жертви не є представниками соціально вразливої групи, однак існують докази, що свідчать про те, що кривдники вважали їх такими або що кривдники виокремили їх через їхній реальний або ймовірний зв'язок із представниками такої групи.

Ви повинні продовжити розслідувати стверджені расово-зумовлені злочини, навіть якщо під час розслідування з'являться докази того, що кривдник помилився щодо національності жертви. Такі докази самі по собі не можуть перекваліфікувати злочин у такий, що не є расово зумовленим. Радше важливо встановити, чи на момент вчинення правопорушення кривдник вважав, що жертва належить до соціально вразливої групи.

Аналогічно ви повинні пам'ятати, що часом кривдники в злочинах на ґрунті ненависті нападають на жертв, чудово знаючи про те, що вони не належать до соціально вразливої групи, а просто тому, що вони мають зв'язок або інші вважають, що вони мають зв'язок з особою, яка реально чи ймовірно належить до соціально вразливої групи. Такий справжній або ймовірний зв'язок може мати різні форми: особисті стосунки, дружба чи шлюб. Навіть той факт, що кривдник знав, що жертва не належить до соціально вразливої групи, а просто має зв'язок з особою, яка належить до цієї групи, не повинен перешкоджати вам класифікувати злочин, скоєний проти особи, що не належить до цієї групи, як расово-зумовлений і розслідувати його відповідно.

F. Коли наявні підстави вважати, що злочин мав змішані мотиви (расистські та нерасистські).

Злочин вважатиметься расово-зумовленим, навіть коли кривдник насамперед чи виключно не керувався расистськими упередженнями. Оскільки встановлення наявності расового упередження залежить від суб'єктивних чинників, які не можна легко визначити, під час розслідування ви повинні використовувати всі доступні інструменти, щоб встановити наявність такого упередження. Для прикладу, публічна підтримка кривдником расистської ідеології чи заяв/ідей є серйозним доказом расистської мотивації, роль якої у злочині потрібно вивчити.

G. Коли злочин скоєно в контексті заходу (наприклад, демонстрації, організованої екстремістською політичною партією), що цілеспрямовано відбувається поряд із місцевістю, де, як відомо, проживають представники соціально вразливої групи, щоб залякати їх.

Такі випадки покладуть на вас особливий тягар під час здійснення ваших обов'язків. Це тому, що вам доведеться підтримувати баланс між контролем за відповідним заходом і гарантуванням безпеки громадськості. Для прикладу, на основі свого навчання та досвіду, ви може вирішити заборонити проведення расистської демонстрації, запланованої в ромському поселенні, через страх спровокувати насильницьку реакцію частини демонстрантів. Утім таке рішення не звільняє вас від обов'язку пильно стежити за поведінкою демонстрантів і вживати заходів проти тих, хто грубо порушує закон (наприклад, тих, хто вчиняє насильство або погрожує це зробити). Це пов'язано з тим, що такі заходи не є демонстраціями, за допомогою яких протестувальники намагаються висловити справжні чи уявні скарги.

Натомість їх неприхована мета – залякати та завдати психологічних утисків соціальній групі, проти якої вони спрямовані та чії представники часто не можуть захистити себе, а відтак потребують посиленого захисту поліції. У таких випадках рішуча реакція поліції на расистські інциденти, що відбуваються під час таких заходів, необхідна не лише, щоб карати кримінальні діяння й захищати права людини, але й для того, щоб донести суспільству чітке повідомлення про те, що расистські явища не толеруватимуться.

H. Коли злочин вчинено здавалося б випадково й жоден інший мотив (наприклад, фінансовий) не видається правдоподібним.

Саме через те, що злочин на ґрунті ненависті є символічним злочином, часто видається, що він не має відразу помітних мотивів. Таким чином на особу ромського походження здійснюють напад, але його речей не крадуть. Саме відсутність «логічного» мотиву, має насторожити вас щодо можливості того, що злочин був расово-зумовлений.

Підпис/печатка

ФОРМА ІНЦИДЕНТУ/ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

Вих. №

Працівник поліції, що розслідує інцидент:

Дата й час інциденту:

Територія/місце інциденту:

А. Расово-зумовлений інцидент:

Короткий опис інциденту:

Чи відомий підозрюваний(-и) (Т/Н):

Якщо Т, укажіть імена:

Вилучені/зібрані матеріали (наприклад, листівки, виявлені на місці злочину; графіті тощо) (Т/Н):

Короткий опис типу й характеру матеріалів (якщо можливо – долучіть копію до цієї форми):

Форма расистської мотивації/підстави для дискримінації

Ваша оцінка:

Оцінка жертв(-и) (за необхідністю):

☐ Раса/етнічність/національне походження	☐
☐ Релігія	☐
☐ Сексуальна орієнтація	☐
☐ Інвалідність (фізична чи психічна)	☐
☐ Стать	☐
☐ Мова ненависті	☐
☐ Інше.....	☐
☐ Інцидент не є расово-зумовленим	☐

Контактні дані жертв(-и):

Якщо жертва відмовилася надати контактні дані, зазначте причини:

- Жертва(-и) не вважає інцидент расово-зумовленим/правопорушенням
- Жертва(-и) стурбована потенційними наслідками
- Жертва(-и) вважає, що не має фінансової змоги продовжувати справу
- Інше:.....

Подальші заходи, вжиті слідчим поліції:

- Жертві надано контактні дані працівника поліції для зв'язку/подальшої роботи
- Жертві надано контактні дані місцевих НУО, які працюють з проблемами расистської мотивації
- Жертві надано контактні дані місцевої юридичної консультації/асоціації адвокатів

ЗВІТ ПРО ІНЦИДЕНТ ЗАПОВНЮЄТЬСЯ В ЕЛЕКТРОННІЙ БАЗІ ДАНИХ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ ДО ВІДДІЛКУ ПОЛІЦІЇ

Расово-зумовлене правопорушення (заповнюється, якщо інцидент офіційно є правопорушенням, що передбачає переслідування, чи якщо жертва подала кримінальну скаргу):

Чи заарештовано підозрюваних (Т/Н):

Стаття Кримінального кодексу (може бути кілька):

Кількість жертв (якщо застосовно):

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Місце інциденту

- Житлове приміщення
- Офісне приміщення
- Урядова/державна будівля
- Місце поклоніння
- Громадський заклад (бар тощо)
- Інша приватна територія
- Інша громадська територія

Згадайте конкретні ознаки місця інциденту (наприклад, поселення ромів і мандрівників, територія чи технічність бар, які, як відомо, часто відвідують представники ЛГБТІК тощо):

Форма расистської мотивації/упередження дискримінації Ваша оцінка:

- Раса/етнічність/національне походження
- Релігія
- Сексуальна орієнтація
- Інвалідність (фізична чи психічна)
- Стать
- Мова ненависті
- Інше.....
- Інцидент не є расово-зумовленим

Докази (наприклад, листівки, виявлені на місці злочину; графіті тощо) (Т/Н):

Короткий опис типу й характеру матеріалів (якщо можливо, долучіть копію до цієї форми): Контактні дані жертв(-и):

Подальші заходи, вжиті працівником поліції:

- Жертві надано контактні дані місцевих НУО, які працюють з проблемами расистської мотивації
- Жертві надано контактні дані місцевої юридичної консультації/асоціації адвокатів
- Жертву скеровано в службу психологічної підтримки

ДО МАТЕРІАЛІВ СПРАВИ ДЛЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ПОТРІБНО ДОЛУЧИТИ КОПІЮ ЗВІТУ ПРО РАСОВО-ЗУМОВЛЕНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Асоціація начальників поліції (АСРО)

Рекомендації АСРО щодо несанкціонованих таборів, 2011 р., переглянуто в червні 2012 р.

Документ доступний англійською мовою [тут](#)

Примітка: мета Рекомендацій, розроблених після консультацій з асоціаціями ромів і мандрівників, полягає в тому, щоб допомогти налагодити добрі відносини між ромами й мандрівниками та місцевими громадами, «зберігаючи баланс між правами людини ромів і мандрівників та правами власників землі й громадськості». Визначається, що через відсутність достатньої кількості законних земель для поселень напруга між цими групами продовжуватиме зростати. Утім особливо вражає в цих Рекомендаціях наполягання на тому, що потрібно затвердити гарантований підхід до несанкціонованих таборів, а поліція не повинна негайно вживати заходів із примусового виселення, якщо це не є суворо необхідним.

РОЗДІЛ 4 – РОБОТА З ІНШИМИ ВІДОМСТВАМИ

4.1 Органи поліції повинні розглянути можливість роботи з іншими органами місцевої влади, щоб погодити Спільні відомчі протоколи контролю за несанкціонованими таборами. Правоохоронні органи також повинні розглянути можливість створення посади координатора, що працюватиме з органами місцевої влади над впровадженням спільних протоколів. Цьому варто сприяти в межах форумів Партнерства з безпеки громади (CSP) в Англії й Уельсі або через Місцеву стратегічну систему.

4.2 Провідну роль в ухваленні рішень повинні мати органи місцевої влади, а використання сил поліції зазвичай не має розглядатися як перша реакція.

РОЗДІЛ 5 – ЗАЛУЧЕННЯ СИЛ ПОЛІЦІЇ

5.1. Провідна роль у контролі за несанкціонованими таборами лежатиме на органах місцевої влади. Поліція повинна розглянути можливість участі в швидкій і законній ліквідації несанкціонованих таборів, зокрема застосовувати сили поліції відповідно до розділу 51 чи 62 Закону про кримінальну юстицію та правопорядок від 1994 року, згідно з яким:

i) Громади позбавлені місцевої інфраструктури чи завдається значного впливу для середовища. Це, для прикладу, може включати створення табору на будь-якій частині місць відпочинку, громадських парків, територій шкіл, зон відпочинку чи позбавлення громадськості змоги використовувати паркувальні майданчики. Той факт, що інші частини громади позбавлені інфраструктури, має бути очевидним, перш ніж буде вжито заходів.

[...]

iv) Існує загроза життю.

Прикладом цього може бути табір поряд із шосе, де може існувати небезпека виходу дітей і тварин на проїжджу частину.

[...]

5.2. Сама по собі наявність табору без обтяжливих чинників зазвичай не повинна створювати очікування, що поліція скористається повноваженнями щодо виселення. Це потрібно донести до громадськості, власників землі, органів місцевої влади й інших відомств. Якщо ухвалено рішення щодо залучення повноважень поліції для виселення, тоді потрібно чітко викласти й зареєструвати його. Як зазначено вище, запропоноване обґрунтування виселення наведено в Додатку D.

[...]

Органи поліції повинні:

1. Включити ромів і мандрівників у загальноприйнятій стратегії охорони порядку в кварталах, сприяти расовій рівності та добрим міжрасовим відносинам.
2. Спрямовувати заходи на окремих ромів і мандрівників, яких підозрюють в антисоціальной поведінці та злочинах у громадських, приватних і несанкціонованих місцях, а не всю громаду, а також працювати з людьми з цих груп і органами місцевої влади, щоб розробити запобіжні заходи.

3. Ставитися до ромів і мандрівників, коли вони є жертвами чи підозрюваними, як до членів місцевої спільноти та в спосіб, який посилює їхню довіру до правоохоронних органів і впевненість у них.
4. Забезпечити навчання для всіх відповідних працівників щодо службових потреб, пов'язаних із ромами та мандрівниками, щоб працівники могли виконувати свою роботу ефективніше й пропагувати добрі відносини між всіма групами в спільноті, де вони несуть службу.
5. Переглянути офіційні та неофіційні процедури для роботи поліції з несанкціонованими таборами, щоб визначити й викоренити потенційно дискримінаційну практику, а також гарантувати, що процедури сприяють расовій рівності й добрим міжрасовим відносинам.
6. Переглянути спосіб, у який рекомендації застосовують на практиці, щоб переконатися, що організації й особи застосовують послідовний підхід, ресурси використовують ефективно й стратегічно, усі процедури формалізовані, а потреби в навчанні визначено.

Громади ромів і мандрівників страждають від поширеної та постійної дискримінації й антициганізму, які визнані спеціальною формою расизму, яка розпалюється упередженнями та стереотипами.

У багатьох країнах Європи вони також є жертвами різних інших форм дискримінації, як-от переслідування, мова ненависті та злочини на ґрунті ненависті. Сьогодні дискримінація залишається найпоширенішою формою порушення прав людини й такою, що непропорційно впливає на громади ромів і мандрівників.

Відділ Ради Європи з питань ромів і мандрівників має на меті боротися з дискримінацією й антициганізмом через застосування послідовного й комплексного підходу, який включає правову й політичну реакцію, запровадження стандартів, міжурядове співробітництво, підтримку держав-членів, навчання тощо.

Працівники поліції на передовій системи правосуддя, оскільки вони одними з перших контактують із жертвами мови ненависті, переслідування, злочинів на ґрунті ненависті й інших форм порушень прав людини, а тому є надважливими для забезпечення належного й законного доступу громад ромів і мандрівників до правосуддя.

Довідник для працівників поліції повинен використовуватися насамперед для інформування працівників поліції про відповідні основні цінності та стандарти роботи поліції з громадами ромів і мандрівників, однак також може бути корисним і для інших працівників правоохоронних органів та тих, кого цікавить ця тема.

Довідник містить інформацію про становище громад ромів і мандрівників у Європі й те, як можна застосувати стандарти Ради Європи до роботи поліції з ромами та мандрівниками. Також включено судову практику Європейського суду, щоб допомогти працівникам поліції краще зрозуміти, розслідувати й переслідувати порушення прав людини. І наостанок, Довідник можна використовувати як інформаційний та освітній інструмент, оскільки він містить пропозиції навчальних заходів та інформаційних сеансів з працівниками поліції й інших правоохоронних органів та для них.

УКР

www.coe.int
www.coe.int/roma

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини континенту. Вона включає в себе 47 держав-членів, 28 з яких є членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи підписалися під Європейською конвенцією з прав людини – договором, спрямованим на захист прав людини, демократії та верховенства закону. Європейський суд з прав людини контролює здійснення Конвенції в державах-членах.

Roma and Travellers

